

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Відкритий міжнародний університет розвитку людини
«УКРАЇНА»

Роман ПЕТРІВ

**АВСТРІЙСЬКІ, АВСТРО-УГОРСЬКІ
І ГАЛИЦЬКІ КОНСТИТУЦІЇ
(кінець XVIII—XIX ст.ст.)**

Переклад з німецької і польської мов

АРХІВИ ВІДНЯ, ВАРШАВИ, ЛЬВОВА,
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ПОСЛУЖИЛИ ДЖЕРЕЛОМ
ДЛЯ НАПИСАННЯ КНИЖКИ

ДЛЯ ФАХІВЦІВ ПРАВА, СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧІВ
ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ТА ШИРОКОГО КОЛА ЧИТАЧІВ

Івано-Франківськ
Місто НВ
2005

ББК 63.3 (4УКР) 41
П 30

Рецензенти:

А. І. Берлич, завідувач кафедри адміністративного та фінансового права
Університету «Україна», доктор юридичних наук, професор.

М. І. Нелін, кандидат юридичних наук, доцент Київського національно-
го університету ім. Т. Шевченка.

Книга видана за сприяння
Благодійної фундації імені короля Юрія.
Та за підтримки Дунайського Клубу.

ISBN 966-8090-79-9

© Петрів Р., 2005

Пам'яті моїх синів
ЛЮБОМИРА (1960—1981)
ТАРАСА (1965—1999)

ПЕРЕДМОВА

У процесі українського державотворення надзвичайно важливе значення набуває розширення нашого уявлення про засади конституціоналізму України, як соборної держави. У сучасній науковій літературі особливо недостатньо джерельної бази, тобто текстів самих конституцій, що діяли на теренах нашої країни в минулих часах.

Оскільки австрійське конституційне право в Україні не було об'єктом спеціального наукового дослідження, то даний посібник має виняткове значення для української сучасної юриспруденції.

Інституція австрійського права формується на елементах демократизму, закладала основу для проведення відповідних реформ як в Австрійській імперії в цілому, так і в Галичині зокрема. Цьому процесові сприяло політичне право, що базувалося на принципах австрійської, австро-угорської та галицької конституцій.

В науковий обіг вводяться документи кінця XVIII—XIX ст.ст., авторами яких були австрійські, польські та українські вчені юристи, серед яких Пілер, Е. Тіллер, Й. Кройцер, О. Огоновський, К. Левицький та ін.

Важливо зазначити, що пропоноване видання вперше розкриває сутність демократизму, конституційного права в Австрійській монархії, яке заповнить прогалини у програмах вищих навчальних закладів з підготовки наукових кадрів, послужить посібником для практичних працівників.

*Автор Роман Петрів,
м. Івано-Франківськ 2005 р.*

**АВСТРІЙСЬКА ДЕРЖАВНА КОНСТИТУЦІЯ,
СХВАЛЕНА 13 СІЧНЯ 1849 РОКУ
КОНСТИТУЦІЙНОЮ КОМІСІЄЮ СЕЙМУ,
ОТРИМАЛА НАЗВУ КРОМЕРИСЬКА**

Відень. 1849

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Королівство австрійське є неподільна конституційна монархія.

Стаття 2. Краї королівські, на які поширюється конституція: 1) Королівство Чехія; 2) Королівство Галичина і Льодомерія з Краковом; 3) Королівство Далмація; 4) Герцогство австрійська нижня Аніца; 5) Герцогство австрійська верхня Аніца; 6) Князівство Сольногородське; 7) Князівство Штирія; 8) Князівство Каринтія; 9) Князівство Крайна; 10) Князівство Шлеськ; 11) Моравія; 12) Тироль; 13) Побережжя; 14) Буковина.

Стаття 3. Галичина і Льодомерія (Волинь) разом з Краковом поділяються на 10 обводів, Чехія — на 9, Моравія — на 4, Австрія Нижня — на 3, Тироль — на 3, Штирія — на 2 обводи.

Стаття 4. Кожний край рівноправний між собою, а також до цілого королівства, що складають організм монархії.

Стаття 5. Кожний край у межах своїх кордонів має автономію, конституція гарантує недоторканність кордонів.

Стаття 6. Зарахування якогось нового краю до державного зв'язку, в якому діє дана конституція, неможливе без дозволу державної влади.

Розділ II

ЗАСАДНИЧІ ПРАВА ГРОМАДЯН

Стаття 7. Усі громадяни Австрії творять народ. Усі привілеї станові ліквідовуються. Шляхетські станові відзнаки, які колись

були, не визнаються. Усім громадянам доступна як державна, так і громадська праця. Для державних нагород допускаються тільки ті громадяни, які особисто заслужили. Жодне відзначення не є монархічне. Урядові титули не дозволяється виділяти як єдиний титул гоноровий.

Стаття 8. Свобода слова. Нікого не можна позбавити власної думки. Суди привілейовані і виняткові не можуть існувати. Нікого не вільно ув'язнити, окрім того, хто під судом. Наказ про ув'язнення мусить бути представлений ув'язненому. Кожний затриманий органами безпеки затримується тільки на 24 години і представлений до суду або звільнений. Кожного ув'язненого дозволяється брати на поруки або ж заставу; під час слідства виявляються випадки, які визначаються карними.

Стаття 9. Представлення перед судом у справах цивільних і карних є явне і усне. За винятком станового закону. У справах карних застосовується карний процес. Суди присяжних у кожному разі повинні допускати представників політичних і пресових для вироку. Нікого не можна вважати злочинцем, поки суд присяжних не визнає його винуватим.

Стаття 10. Кару покарання визначає тільки суд присяжних. Кара смерті відмінена. Кара громадських робіт, виставлення на публічне посміховисько і осуд, побиття тілесне дозволяється, а смерть та конфіскація майна забороняється.

Стаття 11. Домове право є непорушне. Обшук помешкання і паперів допускається тільки на підставі судового розпорядження або в окремих випадках, коли є потреба використовувати місцеві урядові приписи. Непорушність домового права не є перешкодою для ув'язнення особи, яка вчинила злочин.

Стаття 12. Забороняється порушувати таємну переписку, а у разі потреби, то тільки на підставі судового рішення.

Стаття 13. Право зборів підписів та петицій не обмежене.

Стаття 14. Осідлість особи і майна в обмеженому порядку в межах кордону дозволяється тільки за рішенням гмінного уряду і на підставі закону.

Стаття 15. Громадяни Австрії мають право спокійного і беззбройного утворення громад, проте попередньо треба про це заявити органам безпеки. Їх дозволяється забороняти у випадку, коли вони є загрозливими для внутрішнього порядку громадян. Жодному відділу крайовому не дозволяється виносити ухвалу чи звинувачення у справах політичних.

Стаття 16. Громадяни австрійські мають право створювати товариства без будь-якого дозволу влади, про кількість, мету і засоби зв'язку, які не порушують права інших та права державного. Врегулювання права може наступити тільки на підставі закону.

Стаття 17. Громадянам Австрії є визнання свободи, яка використовується як в громадському так й в домовому виконанні своїх обов'язків при умові, якщо вони не порушують права морального і не суперечать цивільному і громадському обов'язку.

Стаття 18. Будь-яке релігійне визнання не може вживати щодо іншого першість за посередництво держави. Держава не може примусити будь-кого до релігійних урочистостей взагалі, або обов'язкового визнання тієї чи іншої релігії. Не можна також застосовувати примус дотримання зобов'язань, які хтось прийняв на духовне освячення чи шлюб законного.

Стаття 19. Стосунки релігійні мають узгоджуватись організаційно на підставі закону, який трактує:

а) кожний костел (церква) розвивається і діє як усі корпорації і гміни в державі на основі прав і під опікою держави;

б) кожний костел (церква) спирається у своєму керівництві на внутрішні статутні обов'язки, керує справами самовільно;

в) право встановлення зверхності костелів вільного вибору надається гмінам визнань та синодам, на яке гміни посилаються у чинності релігійній;

г) майно костелів (церков) знаходиться під опікою державного органу, який діє як орган визнань у гмінах, у сфері синоду чи дієцезії провінційної аж до того часу, поки організаційний уряд у справах визнань на тих засадах і обов'язках не призначить іншу особу.

Стаття 20. Різниця визнань (засадничих) релігійних не повинна порушуватись жодним чином, усі діють рівноправно, виконуючи свої обов'язки.

Стаття 21. Цивільна важливість мальтійства залежить від формального дозволу влади, за порушення права якого позбавляють членства в організації. Шлюб в костелі може наступити тільки після завершення служби мальтійства цивільного. Різниця визнання не є цивільною перешкодою мальтійства.

Стаття 22. Майно і навчання є вільні, проте їх розвиток контролюється законом.

Стаття 23. Австрійським громадянам надається право на загальну народну освіту при наявності навчальних закладів. Початкові школи діють безкоштовно і повсюдно. Ніхто не може бути поза школою. Народна освіта доступна усім. Наукові і виховні заклади дозволяється відкривати усім, хто морально, науково і технічно здібний, тому влада допомагає. Наука домова не підлягає жодному обмеженню. Жодному з визнань не дозволяється втручатися у будь-які громадські наукові заклади.

Стаття 24. Кожний має право на свободу слова, друку, думку, майстрування та творчість тощо. Не дозволяється обмежувати право майнове; забороняється цензура концесіями, обов'язки давати хабарі; забороняється збирати податки державні від друку і торгівлі книжками, за пересилання — рівноправна оплата.

Стаття 25. Усі діти — учні в державі є рівноправними. Кожний має право на виховання і опікунство етносу (народу) в загальному суспільстві і своєї мови зокрема. Держава гарантує рівноправність усіх мов, якими розмовляють у краю, школах, в урядових органах і громадському житті.

Стаття 26. Власність залишається під опікою держави. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності, за винятком: а) при виконанні вироку судового, чи б) при експропріації з погляду ухвали публічної. Усі інші можна відібрати тільки на підставі закону із застосуванням виплати внаслідок принесеної шкоди.

Стаття 27. Поділ власності на власність головну і ужиткову забороняється. Власність не обмежується ані легшими стосунка-

ми, ані родинною повіреною інституцією. Такі стосунки узгоджуються окремим законом.

Стаття 28. Кожний у стосунках майнових і прибуткових має дотримуватись урядових постанов чи законів.

Стаття 29. Кожний громадянин держави і кожна територія належить членам гміни. Зasadничими правами користується кожний член:

- а) вільний вибір своїх заступників і помічників;
- б) прийняття нових членів до гміни;
- в) самоврядування у вирішенні своїх справ та при участі місцевої поліції;
- г) подання справ громадської організації стосовно господарських дій до чинного та виконуючого регулюючого органу влади. Обмеження права входження до гміни і права відчуження майна закладено за рішенням статуту гміни.

Стаття 30. Для охорони держави і конституції існує залога крайова, яка ділиться на армію та гвардію народову і діє за окремим урядовим законом. Залога крайова складає присягу на конституції, і можна її залучати до наведення внутрішнього порядку і для завдань цивільної влади у випадках і формах приписного статуту.

Стаття 31. Кожний громадянин зобов'язаний служити в армії. Винятки записані у статуті військовим.

Стаття 32. Армія підлягає цивільному статуту і військовому судовому статуту при вчиненні під час війни і для дисциплінарних вироків.

Стаття 33. Усі громадяни здатні до оборони держави, котрі не служать в армії, мають рівне право і обов'язки для служби в гвардії народовій. Це підтверджує статут гвардії народової.

Розділ III

ВЛАДА УРЯДОВА В ЗАГАЛЬНОМУ

Стаття 34. Усякі влади урядові можуть бути виконавчими тільки в тих межах, які окреслені в даній конституції. Влада уряду поділяється на:

1) владу центральну урядову, дія якої поширюється на цілу державу;

2) владу крайову, яка ділиться у кожному краю держави;

Влада крайова діє на підставі своїх правових норм, які записані в статутах або ж конституціях.

Стаття 35. Законодавчою владою керує цісар спільно з Сеймом. А влада крайова законодавча, над якою є цісар, діє спільно з Сеймом крайовим чи Сеймом окружним.

Стаття 36. Право вносити свої статті до статуту надає кожному учасникові статутної влади.

Стаття 37. Автентичне тлумачення статуту належить тільки до статутної законодавчої влади.

Стаття 38. Влада судова поширюється однаково на цілу державу.

Стаття 39. Виконавча влада слугує самому цісарю, а виконання покладається на відповідні міністерства.

1. ЦЕНТРАЛЬНА ДЕРЖАВНА ВЛАДА

А. Цісар

Стаття 40. Австрійська корона цісарська є монархічна у домі Габсбурзько-Лотарінгзським на засадах Санкцій прагматичних від року 1713.

Стаття 41. Права і влада, які окреслені в конституції, належать цісарю.

Стаття 42. Особа цісаря є святість недоторканна; за виконання рішень урядової влади цісар не відповідальний.

Стаття 43. Цісар складає присягу доконаним прийняттям цієї конституції, а кожний наступний складає обіцянку безпосередньо перед урядом, а також наступним Сеймом державним. «При-

сягаю, що буду служити стабільно і не зламаю духу конституції держави і урядово згідний з нею і статутами та законами. Так допоможи мені, Боже!»

Стаття 44. Жоден урядовий акт не може зобов'язати цісаря, якщо він не погоджений з міністром. Міністр відповідає за цей акт.

Стаття 45. Цісар є головнокомандуючим збройними силами людовими і морськими.

Стаття 46. Цісар санкціонує статuti. Закони, які затверджуються в чинність, без його санкції не дійсні.

Стаття 47. Цісар оголошує війну, затверджує прем'єра, санкціонує трактати майнові та торговельні і подає їх до Сейму державного, проводить необхідні вияснення.

Стаття 48. Цісар підписує торгівельні трактати, які держава вкладає з іншими державами на підставі дозволу Сейму.

Стаття 49. Цісар відкриває і закриває Сейм. Має право розпускати одну або другу палату Сейму.

Стаття 50. Розпускати крайовий Сейм цісар може тільки на один місяць. Відновлення дії Сейму здійснюється тільки з дозволу Сейму державного. Розпуск однієї палати тягне за собою недієвість другої поки не буде повторно вибрана палата.

Стаття 51. З кожним розпуском то однієї, то другої палати призначаються безпосередньо нові вибори і то в такий спосіб, щоб нові вибори Сейму державного наступили не пізніше як три місяці від дня розпуску. Повторний розпуск Сейму державного не дозволяється протягом одного року.

Стаття 52. Цісар має право відміни залагодження кари без суду з застереженням постановою, яка відноситься до міністрів.

Стаття 53. Цісар надає ордени, титули і відзнаки, які не можуть долучатися до надання жодних прерогативів.

Стаття 54. Тільки цісар має право на карбування монет за статутним розпорядженням.

Стаття 55. З кожним вступом на трон Сейм цивільним листом повідомляє цісаря про час урядування. Постанова про посади членів цісарського дому визначається від випадку до випадку.

Стаття 56. У разі смерті цісаря державний Сейм має зібратися не пізніше як за чотири тижні; а якщо одна палата чи друга не зібралися, то наступне засідання має відбутися не пізніше шести тижнів від дня смерті цісаря.

Стаття 57. Не склавши присяги на конституції, новий монарх не може виконувати жодної урядової влади. Якщо Сейм державний на час смерті цісаря не може зібратися, то тоді діє формула, яка дозволяє президії найвищого трибуналу присяги (стаття 43) зробити дійсне і тимчасове зайняття місця президії, яка пізніше повинна скласти перед Сеймом доказові документи.

Стаття 58. Наступник трону має право зайняти його тільки після виповнення 18 років життя.

Стаття 59. Якщо цісар є малолітній чи знаходиться у неможливості управляти, тоді встановлюється термін зібрання Сейму, не має значення коли він збирається, до зазначеного терміну (у статті 56, тобто не пізніше як шість тижнів), тоді в силу чинності вступає відповідальне міністерство.

Стаття 60. Регенція може бути довірена тільки одній особі, а майнова — тільки здібному до урядування представникові цісарського дому, допоки такі знайдуться. Регента вибирається більшістю голосів одної палати державного Сейму.

Стаття 61. Регент приступає до своїх обов'язків після прийняття присяги на конституції (стаття 43) і тільки тоді він має право виконувати конституційну владу.

Стаття 62. Під час регенції не дозволяється жодної зміни у конституції без участі корони.

Стаття 63. Без дозволу Сейму державного цісар не може перебувати за кордоном більше двох місяців на рік, при цьому його супроводжує відповідальний міністр.

Б. Державні міністри

Стаття 64. Керівництво державним правом здійснюється міністерством. Найменування міністрів, їх кількість і відділень — прерогатива цісаря.

Стаття 65. Кожний міністр відповідальний за свій уряд.

Стаття 66. Міністром не може бути ані член цісарської родини, ані не громадянин Австрії від народження.

Стаття 67. Міністр має право доступу до державного Сейму і на його вимогу мусить бути вислуханий. Палата може вимагати присутності міністра. Право голосу має міністр тільки в тій палаті, членом якої він є.

Стаття 68. Цісар не може звільнити міністра від відповідальності.

Стаття 69. Міністри можуть бути оскаржені тільки за ухвалою палати і то мусить бути заявлено з приводу перевищення своїх службових обов'язків та порушення конституції, з приводу зради стану чи підкушення.

Стаття 70. Оскаржити міністра найвищим державним трибуналом може цісар у тому разі, коли оскарження відбулося в палаті.

Стаття 71. Постанова про відповідальність міністра за поступок, скарги і кари, які накладаються, затверджена державною постановою, що має значення складової частини конституції.

Стаття 72. Окремою постановою при раді міністрів утворено відділення з дорадчим голосом та переліком норм його діяльності.

В. Сейм державний

Стаття 73. Державний Сейм складається з двох палат: палати народної і палати крайової.

Стаття 74. Державний Сейм збирається регулярно щороку 15 березня.

Стаття 75. Усі краї представляють своїх членів обох палат, для яких обов'язковою є конституція; усі інструкції схвалюються тільки правом голосування кожного члена особисто.

Стаття 76. Засідання обох палат є відкритим. Винятково засідання може відбуватися і без кворуму, як того терміново вимагає або президент або принаймні 20 членів у народній палаті, або у палаті країв відсутні принаймні 10 послів.

Стаття 77. Кожна палата має право сама вибрати своїх членів.

Стаття 78. Якщо член державного Сейму отримає платну урядову посаду, чи якщо вибраний до Сейму член уряду перейде до державної вищої категорії служби і якщо без просування по службі отримав вищу пенсію чи додаток персональний, на той час мусить пройти повторні вибори.

Стаття 79. Кожний урядовець обраний до народної палати отримує відпустку.

Стаття 80. Ніхто не може бути одночасно послом двох палат.

Стаття 81. Забороняється притягати посла до суду чи притягати його до фінансового контролю.

Стаття 82. Забороняється піддавати посла державного Сейму до переслідування, або під час засідання арештовувати без дозволу палати, до якої він належить, за винятком спіймання на гарячому вчинку. Якщо палата його засудила, то арешт мусить бути відхилений і посол не допускається до засідання до виявлення його обвинувачення.

Стаття 83. Кожний член державного Сейму отримує відповідну дієту і повернення коштів за проїзд на підставі постанови. Члену палати забороняється передавати отримані кошти на користь третіх осіб.

Стаття 84. Кожна палата вибирає свого президента і функціональні органи на тривалий час засідань.

Стаття 85. Для прийняття важливого рішення кожна палата забезпечує явку своїх послів для кворуму. Обміни постановами щодо виборів кожна палата має підготувати застереження правилами.

Стаття 86. Ухвала важливого рішення державного Сейму відбувається тільки при погодженні двох палат.

Стаття 87. Якщо цісар накладе санкцію на ухвалу державного Сейму, то вона входить у повну обов'язкову правочинність як постанова. Якщо санкції не буде, то не можна в той час прикладати проект постанови знову в тому ж розрізі засідання.

Усвідомлення коронного санкціонування ухваленого рішен-

ня державного Сейму мусить наступити в кожному разі перед закриттям засідання, на якому рішення залишилося не ухвалене.

Стаття 88. Якщо той же проект постанови залишиться на наступній звичайній сесії, він мусить бути поновлений, але без зміни, і якщо знову не отримає санкції, тоді наступає розпуск державного Сейму. Якщо наново зібраний Сейм прийме знову той самий проект постанови без зміни, тоді не може наступити відмова цісарської санкції.

Стаття 89. Кожна палата має право створювати комісії в цілому своєю поінформованістю для виявлення фактів.

Стаття 90. Петицію державний Сейм може прийняти тільки тоді, коли її представить член палати. Особисте доручення, прохання і прийняття депутації не допускаються.

Стаття 91. Кожна палата має право вимагати від міністрів пояснень, їх привід надходження і передати їм петиції до залагодження або для приділення уваги.

Стаття 92. Кожному членові Сейму державного слугує право апелювання міністрів.

Стаття 93. Споріднення постанови голосується за узгодженістю двох палат:

а) Народна палата

Стаття 94. Палата Народна складається з 360 послів. Місцевість, яка висилає із своїх округів 80 послів, зазначається виборчою постановою, а решту 280 послів висилають краї.

Стаття 95. Чинне виборче право дозволяється кожному австрійському громадянину, який: а) досягнув 24-х років; б) визнає права громадян; в) платить податок у мінімальній квоті, зазначеній у виборчій постанові, або платить чинш державний чи найму від якого припадає така ж квота податку.

Стаття 96. Вибори вважаються такими що відбулися при наявності: 1/4 частини голосуючих. Кожний обвід має бути поділений у відповідній кількості мешканців на такі округи, де в кожному окрузі можна було б вибрати двох або найбільше — трьох депутатів.

Стаття 97. Вимоги виборчого права: 1) австрійське громадянство, 2) повне виконання громадянських прав, 3) найменше 28 років життя і 4) постійне проживання у громадянстві принаймні один рік.

Стаття 98. Постанову про право вибору видає народна палата на три роки.

Стаття 99. б) Палата крайова

Палата крайова складається з: 1) шести послів з кожного краю, що входять до складу держави, вибраних до Сейму;

2) по одному послу з кожного обводу в краях, які складаються з двох чи більше обводів.

Стаття 100. Члени палати країв обираються на шість років. Щотри роки має виступити половина послів кожного краю і половина послів вибраних в обводах.

Стаття 101. Вибраним послом до палати крайової є той, хто дотримується вимог права виборчого до сейму крайового і досягнув 33-х років життя.

2. КРАЙОВА УРЯДОВА ВЛАДА

А. Адміністрація краю

Стаття 102. Уряд кожного краю очолює начальник, який іменується намісник. У краях, складених з двох чи більше обводів, іменується старостою крайовим.

Стаття 103. Крайовою конституцією визнана єдність держави як і Конституцією центральної влади; рада намісництва відповідальна за виконання крайових постанов і перед цісарем.

Стаття 104. Староста крайовий (губернатор), намісник, відповідальність якого передана раді намісництва, надає спільний, відповідальний підпис Сеймові за виконання крайових постанов. Де існує відповідальна рада намісництва, там кожний акт намісництва не дійсний без спільного підпису ради намісництва.

Стаття 105. Сейм має право оскаржувати постанову крайового губернатора (намісника) або радників намісництва; оскарження подається до найвищого Трибуналу державного.

Стаття 106. Губернатор, намісник і рада намісництва має доступ до Сейму крайового і на вимогу мусить бути заслухана. Сейм може зажадати їх присутності.

Стаття 107. Намісник або крайовий староста (губернатор), має залагоджувати безпосередньо усі справи, які належать до діяння міністерств: внутрішніх справ, визнань, освіти, що стосується кожного міністерства. У справах університетів, інститутів політичних мусить однак порозумітися попередньо з міністерством.

Стаття 108. Подальша організація крайових урядів постановою про справи в дії інших міністерств державних, губернатор уповноважений виконувати безпосередньо чи у важливіших випадках вищих вказівок.

Стаття 109. Постанови щодо урядників, які мають бути в кожному краю для залагодження, містяться у конституціях крайових.

Б. Сейми

Стаття 110. Кожний край має право створювати власні сеймові громади.

Стаття 111. Крайова конституція схвалюється конституційним Сеймом і запроваджується у чинність після затвердження державною законодавчою владою. Те саме має місце і щодо кожної майбутньої ревізії конституції крайової, однак державний Сейм може затверджувати при умові, що немає розходжень між конституцією крайовою та державною.

Стаття 112. Конституція крайова мусить дотримуватись засадних постанов:

1. Посли вибираються безпосередньо від кількості людей.
2. Чинне виборче право не може вимагати окрім вимоги однорічного постійного проживання у даному краю.
3. Виборчі округи мають бути утворені рівномірною кількістю населення.
4. Вибори відкриті, рівні з урахуванням мови краю.
5. Самоврядна діяльність, визнана тією ж конституцією крайовою, не може бути припинена.

Стаття 113. Для країв мішаної народності у конституції впроваджуються крайові інституції судової системи для вирішення суперечностей щодо народності.

Стаття 114. Для самостійності влади до законодавства сейму належать:

1. Справи фінансів крайових:
  - а) урядові фундації, управління фундаціями і крайовим майном;
  - б) крайові оплати на покриття видатків крайових;
  - в) справи крайового боргу;
  - г) визначення та затвердження річного крайового бюджету;
  - г) відбір, визначення і залагодження крайових рахунків.
2. Справи політичні крайові:
  - а) захист організацій та майна;
  - б) сприяння релігійним фундаціям;
  - в) справи бідних, заклади гуманітарні та лікувальні;
  - г) постанови про челядь, про пожежні та будівельні організації.
3. Справи громадського господарства:
  - а) піднесення якості продукції промисловості і внутрішнього обороту господарства краю;
  - б) відкриття ощадних кас та банків, а також кредитних закладів і гіпотечних банків;
  - в) справи крайових комунікацій, доріг і каналів, річок, мостів та інше водне будівництво;
  - г) громадське будівництво у крайових цілях.

Стаття 115. Крайовий сейм у межах своїх кордонів щодо державних урядових постанов має врегулювати:

1. Права навчання і виховання народу.
2. Справи визнань і костельні (церковні).
3. Поліція крайова в усіх розгалуженнях не відмінена.

Стаття 116. Сейм крайовий регулює усі внутрішні справи на підставі державних постанов.

Стаття 117. Ухвали сеймові набувають чинності після санкцій цісаря.

Стаття 118. Сейм крайовий має право вимагати від уряду пояснення щодо усяких недоліків крайової адміністрації, приймати петиції і проводити виправлення, організувати комісії для дослідження, написання адрес цісарю і Сейму державному, відозви до сеймів інших країв держави.

Стаття 119. Крайовим сеймам цісар дозволив щорічно на 15 листопада призначати засідання урядів крайових, на яких присутні губернатори. Сейми крайові не можуть збиратися одночасно з Сеймом державним.

Стаття 120. Законом визначено, що засідання сеймів відбуваються щотри роки. Цісар має право розпускати крайові сейми та призначати нові вибори.

Стаття 121. Розпуск палати країв Сейму державного тягне за собою розпуск усіх сеймів крайових.

Стаття 122. Статті 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 90 урядової державної постанови мають у своїй головній частині (щодо своєї істоти) зобов'язуючу правосильність також і щодо сеймів крайових.

В. Сейми обводів та гмін

Стаття 123. Сейми обводів створюються з послів вибраних рівнозначно з послами крайових сеймів тим самим способом і на той же округ, у той же час, але у подвійній цифрі, оскільки документально поділяються на послів крайових і послів до сеймів обводів. Де цифра послів одного обводу відповідно до постанови є мала, то вона мусить бути більша ніж загальна кількість послів до крайового сейму, тоді залишається одна цифра.

Стаття 124. Губернатор (начальник) краю дозволяє сеймові обводу чинність на один сесійний рік, починаючи з 15 вересня.

Стаття 125. До діяльності сеймів обводів належать:

1. Справи гмінні і майнові;
2. Укладання гмінних ординацій та затвердження статутів підлеглих гмін;
3. Нагляд та контроль за діяльністю у частині господарській та майновій.

4. Розторгнення усіх спорів між членами гміни і начальниками згідно з постановою статуту гміни;
5. Контроль дороги та інших засобів комунікацій обводів;
6. Відкриття ощадних кас, банків та закладів кредитних;
7. Залагодження усіх справ, що стосуються тільки гміни обводою чи кількох повітів.

Стаття 126. Правила діяльності у межах інтересу обводу господарського, фінансованого відповідно до статутів державних і крайових:

- а) справи народної освіти та виховання, а також визначення мови викладання і мовних предметів на основі рівноправності мов на території обводу;
- б) справи духовні;
- в) заклади хворих і гуманітарні;
- г) місцева релігійна фундація;
- д) заклади для піднесення рільництва.

Стаття 127. Сейми обводів мають право на податки обводів для покриття їх витрат.

Стаття 128. У краях, де утворений тільки один обвід, функції обводового сейму виконує сейм крайовий.

Стаття 129. Начальник (губернатор) краю має право вирішувати проблеми сеймових обводів аж до нових виборів.

Стаття 130. Гміни розпоряджаються усіма справами, що стосуються гміни, а також самоврядування у тих же справах, але в межах, окреслених у державних постановах щодо статуту гмінного.

Стаття 131. Статут кожної гміни мусить заручатися, щоб не позбутися права:

- а) вільного вибору начальників і репрезентантів;
- б) прийняття нових членів гміни;
- в) взаємності уряду у своїх справах та діяльності місцевої поліції;
- г) оголошення бюджету та його використання.

Розділ IV

ВЛАДА СУДОВА

Стаття 132. Судівництво самостійно виконує судові справи у рамках постанов державних. Кабінетовий міністерський вимір справедливості не допускається.

Стаття 133. Статут окреслює організацію судів, кількість членів суду, а про вищі посади, які у віданні монарха, має бути оголошений список їх кандидатур для затвердження монархом.

Стаття 134. Окремий статут для військових судів і їх діяльності, а для торгівельних, морських, вексельових — є окремі статuti.

Стаття 135. Судді іменуються пожиттево. Тільки вироком Найвищого трибуналу державного можна вивести їх з уряду або понизити у ранзі і податках, а також за їх згодою переводити на інші місця.

Стаття 136. Забороняється суддям приймати від іншого, окрім свого уряду, ще якісь інші платні посади.

Стаття 137. Вимір справедливості і адміністрація має бути відділена і від себе незалежна. Влада безпеки не торкається цілей судівництва. У справах компетенційних між владами судовими адміністративними розглядає Трибунал, котрий визначає постанову.

Стаття 138. У разі порушення конституційних прав громадян державними службовцями під час виконання їх службових обов'язків, потерпіла особа має право подавати скаргу до цивільного суду. Цивільна скарга не виключає судовокарного стягнення винного.

Стаття 139. У найвищому державному уряді знаходиться державний Трибунал, який складається з президента, половину уряду призначає цісар, віце-президента і другу половину урядовців вибирає палата крайова. Тому Трибунал державний, поділений на кілька сенатів, не може функціонувати.

Стаття 140. Найвищий Трибунал державний як єдина державна інституція є судовим урядом, який вирішує:

1. У випадках скарг про порушення конституційних прав урядовцями.

2. У разі складання заповіту в уряді чи судового принесення.
3. У спорах між коронними краями, а також у спорах між центральною владою та крайовими органами влади.
4. У випадках оскарження міністрів, намісництва, крайових начальників і радників намісництва.
5. У випадках попередження замаху проти особи начальника державного, чи проти Сейму державного, чи будь-яких сеймів крайових.

Розділ V

УРЯДНИКИ ДЕРЖАВНІ

Стаття 141. Обмежені стосунки урядовців державних, що не належать до стану судівництва, та з прокураторами урядовими, окреслює статут у сфері охорони, проти довільного осудження їх урядом і звільнення від доходів.

Розділ VI

ФІНАНСИ

Стаття 142. Усі доходи і видатки державні мусять бути на кожний рік заперемітовані і внесені до статуту державного господарства. Склад штатів встановлюється щороку постановою, ухваленою єдиною народною палатою.

Стаття 143. Державні податки і данини можна збирати стільки, скільки необхідно для наповнення державного бюджету, спираючись на постанови державної палати.

Стаття 144. Не дозволяється жодних привілеїв щодо податків і данин. Звільнення від привілеїв та данин визначає тільки урядова постанова.

Стаття 145. Щодо позик державних, а також прийняття поруки, що обтяжує громадянство, має місце тільки на підставі постанови.

Стаття 146. Призупинення державного кошторисного фінансування може відбутися тільки в результаті розпорядження умовитованого, підписаного цілим міністерством і оголошеного

про представлення державному Сеймові на найближче його засідання для затвердження.

Стаття 147. Загальний державний кошторис разом з державними боргами мусить подаватися щорічно Сеймові державному для вивчення і наказовим порядком доведений до уряду для абсолютного виконання.

Стаття 148. Фінансування вимагає контролю між кордонами країв чи на кордонах державних, краї можуть використовувати кошти для покриття видатків на цілі крайові тільки після затвердження законодавчої влади державної.

Розділ VII

ЗБРОЙНІ СИЛИ

Стаття 149. Організація сили народової та морської відбувається у той спосіб, що фінансування їх окреслюється урядовими постановами, розподіляючи рівномірно кошторисні фінанси.

Стаття 150. Кількість сили народової та морської окреслюється державним законом щорічно.

Стаття 151. Для застосування військ інших держав необхідний дозвіл Сейму державного, котрим досягається узгодження в тому разі, якщо загальна чисельність війська підлягає скороченню на території держави.

Стаття 152. Гвардія народова мусить існувати принаймні в усіх місцевостях, в котрих нараховується тисяча чи більше мешканців, а сферу діяльності визначає урядовий закон (статут).

Стаття 153. Збройні сили застосовуються для втихомирення внутрішніх неспокоїв, а також на підставі статуту тільки на реквізиції влад цивільних і у випадках і формах, зазначених у статуті.

Розділ VIII

ЗАГАЛЬНІ ПОСТАНОВИ

Стаття 154. Герб цісарський залишається незмінним. Кольори Дому Габсбурзько-Лотарингзького: білий, червоний, золотий — приймаються як кольори державні.

Стаття 155. Відень є столицею цісаря, місцем знаходження уряду центрального і Сейму державного.

Стаття 156. Кожний об'єкт, що знаходиться на території Австрійської держави, охороняється державою у загальному обсязі осіб і речей винятковим застереженням, яке визначено законом.

Стаття 157. Конституцію не можна відмінити ані в цілості, ані частково, тільки у випадках війни чи розрухи може бути в частині завищення прав конституційних і тільки під відповідальність центральної урядової влади та за дозволом законодавчої влади, або також, де б засудження дозволу було неможливим, за додатково справедливим ствердженням перед законодавчою владою. Під якими діями і методами може відбуватися — окреслить окремий закон.

Розділ IX

РЕВІЗІЯ КОНСТИТУЦІЇ

Стаття 158. Законодавча влада має право засвідчити, що певний закон конституції потребує ревізії, таке свідчення тягне за собою безпосередньо конституційний розпуск Сейму державного і створення дозволу для нового Сейму.

Стаття 159. Новий Сейм державний постановляє у предметі пунктів підданих ревізії провести зміни на підставі залучення нових речових доказів і представити на розгляд двох палат для формування нового змісту поправок схваленням 3/4 частини її членів, а за дозвіл принаймні 2/3 частини, звичайно, у кожній палаті. Голосування має відбуватися тільки усно з назвою прізвищ.

Стаття 160. У предметі ухвал Сейму державного, що торкається змін конституції, і утискуючі конституційні права корони, цісареві служить право Veto.

Перехідні положення (постанови)

I. При проведенні в кожному краю виборів послів до Сейму конституційно має бути застосована виборча організація до палати послів у наступному:

1. Для кожної місцевості, яка нараховує шість тисяч мешканців, належить вибрати одного посла, для місцевості від 10 тис. до

15 тис. мешканців належить вибирати двох послів, для місцевості від 15 тис. до 30 тис. мешканців вибирається трьох послів, для місцевості понад 30 тис. мешканців вибирається по одному на кожні 10 тис. мешканців, потім по одному послу від кожних 25 тис. душ решти населення. Таким чином, кількість послів до Сейму складає 60.

2. Чинне виборче право, окрім вимог зазначених у ст. 95, вимагає постійного проживання у даній місцевості не менше одного року.

II. Конституція Сейму крайового входить у чинність після заключення Конституційного Сейму державного і має ввійти у чинність після узгодження крайових конституцій протягом трьох місяців. А також має вибрати послів до крайової палати.

III. Конституційний Сейм державний має ще ухвалити наступні постанови:

1. Постанови про кордони обводів.
2. Постанови виборчі.
3. Постанови проти розрухів.
4. Постанови впровадження до конституції.

Усі інші постанови, які необхідні для впровадження конституції, вносяться до реєстру.

**ЦІСАРСЬКИЙ УКАЗ
ВІД 4 БЕРЕЗНЯ 1849 № 150
ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ОЛОМУНЕЦЬКОЇ
КОНСТИТУЦІЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ**

Відень. 1849

Розділ I

ПРО ДЕРЖАВУ

Стаття 1. Цісарство австрійське складається з наступних країв коронних:

1. Королівство Чеське.
2. Королівство Галичини і Льодомерії (Волинь) з Краковом.
3. Королівство Далмація.
4. Герцогство Нижня Аніца.
5. Герцогство австрійське Верхня Аніца.
6. Князівство Сольногородське.
7. Князівство Штирія.
8. Князівство Шлеськ.
9. Князівство Крайна.
10. Князівство Каринтія.
11. Моравія.
12. Тироль.
13. Побережжя.
14. Буковина.

Стаття 2. Вище названі краї коронні утворюють вільну, самоврядну, неподільну і непорушну Конституційну австрійську монархію.

Стаття 3. Відень є столиця цісарства і влади державної.

Стаття 4. Усім краям коронним поручається їх самоврядність у сферах тих обмежень, котрі встановлює нинішня конституція державна.

Стаття 5. Уся єдність народна є рівноправна і кожна з них має непорушне право збереження, плекання та пильнування своєї нації (народності) й мови.

Стаття 6. Кордони держави і окремих країв коронних можуть підлягати зміні тільки в окремих випадках постанови чи закону державного.

Стаття 7. Ціла держава становить один округ митний і торгівельний. Не можна впроваджувати жодних внутрішніх титулів, а там, де вони ще існують, мають бути якнайшвидше зліквідовані. Влада державна залишає за собою право виділення окремих місцевостей чи частин територій з митного округу для долучення до нього іноземних територій.

Стаття 8. Встановлюються герби та кольори цісарства і окремих країв коронних.

Розділ II

ПРО ЦІСАРЯ

Стаття 9. Корона державна і кожного окремого краю коронного є спадкоємна у домі Габсбурзько-Лотарінгзьким щодо постанов і санкцій прагматичних та стосовно австрійської ординації домової.

Стаття 10. Постанови законів домових відносяться до повноліття наступника трону, а також до встановлення опіки чи регентства, коли престол незайнятий або коли монарх не може здійснювати владу внаслідок тривалої відсутності, неповноліття, чи хвороби тощо.

Стаття 11. Цісар прибирає до тогочасного титулу ще титул Великого князя Краківського і князя Виковинського.

Стаття 12. Цісар коронується на цісаря Австрії за окремим статутом, який видає постанову коронування.

Стаття 13. Під час коронації цісар складає присягу на конституції.

Стаття 14. Цісар є святістю недоторканності і невідповідальності.

Стаття 15. Цісар особисто є головнокомандувачем усіх збройних сил, керівництво здійснює через своїх гетьманів.

Стаття 16. Цісар вирішує про війну і спокій.

Стаття 17. Цісар приймає і висилає послів, затверджує трактати з іноземними державами. Постанови таких трактатів, накладаючи на державу нові обов'язки, вимагають дозволу Сейму державного.

Стаття 18. Цісар оголошує постанови і закони, видає відповідні розпорядження. Кожне управління потребує заключення відповідального міністра.

Стаття 19. Цісар призначає і звільняє міністрів, формує і призначає уряд в усіх галузях служби державної, надає шляхетство, ордени та відзнаки.

Стаття 20. Правосуддя відбувається від імені цісаря в усій державі.

Стаття 21. Цісар користується правом пом'якшення кари, злагоди та амністії, персонального застереження осіб щодо міністрів.

Стаття 22. Право монетне виконується від імені цісаря.

Розділ III

ПРО ГРОМАДЯНСТВО ДЕРЖАВНЕ

Стаття 23. Для усього народу держави існує тільки одне загальне право австрійського громадянства.

Закон державний окреслює способи набуття, виконання і втрати австрійського державного громадянства.

Стаття 24. У кожному краю коронному не може бути різниці між приналежністю до нього і до іншого краю коронного в сфері приватного права чи карного, у сфері поступування правного або також з огляду цісарського права публічного. Правочинні вироки суддів усіх австрійських країв коронних є рівнодіючі і виконуючі.

Стаття 25. Вільне поселення особи в межах державних кордонів не підлягає жодному обмеженню. Свобода іміграції обмежується державою тільки обов'язком військової служби.

Стаття 26. Кожний рід особовласності, кожний зв'язок громадський, чи приналежності є назавжди зліквідований.

Вхід на австрійську територію або на корабель робить кожного невольника вільним.

Стаття 27. Усі громадяни австрійської держави є рівні у правах і підлягають рівному формуванню особистості.

Стаття 28. Публічні уряди і державні служби рівнодоступні для усіх, хто є здібний до них.

Стаття 29. Власність залишається під охороною держави; можна її обмежити чи відхилити тільки з огляду майна громадського за відшкодування у міру постанови закону.

Стаття 30. Кожний австрійський громадянин має право набувати в усіх частинах держави нерухомість усякого роду, а також виконувати кожний правовий дозвіл у заробітковій галузі (промисловій).

Стаття 31. Вільність принесення чи отримання майна в межах кордонів державних не підлягає жодному обмеженню.

Оплату від вивезених майнових засобів за кордон можна брати тільки при застосуванні взаємностей.

Стаття 32. Кожна повинність чи кожне свідчення, посягаючи на нерухомість з титулу поділення власності, не є викупне і на прибутки не може посягати; при поділі власності нерухомості жодне свідчення не є викупним.

Розділ IV

ПРО ГМІНИ

Стаття 33. Гміні поручається їй право особисте:

- а) вибір її представників;
- б) прийняття нових членів до гмінного зв'язку;
- в) самоврядний уряд її справами;
- г) оголошення гмінних господарських і звичайних результатів;
- д) явність обговорення її представників.

Гміни затверджують ті закони і постанови, які стосуються засадничих прав гмін та окремих результатів, прийнятих до складу гмінного.

Стаття 34. Окремий закон окреслює самоврядування гмін повітових і обводових, маючи на меті їх внутрішні спільні справи.

Розділ V

ПРО СПРАВИ КРАЙОВІ

Стаття 35. Крайовими справами визначаються:

I. Усі правління предметові:

1. Культури крайової.
2. Громадських будівель, фінансових з фундації крайової.
3. Крайових закладів добродчинства.
4. Крайового бюджету та відносного складання кошторисів (рахунків):

а) рівно ж щодо доходів краю, які надходять з урядового майна краю, оподатковування на цілі крайові, вживання крайового кредиту;

б) з огляду видатків крайових, звичайних і надзвичайних.

II. Управління у межах законів державних:

1. Справ гмінних.
2. Справ релігійних і шкільних.
3. Постачання транспорту, забезпечення війська житлом та харчуванням.

III. Управління щодо тих предметів, державне законодавство яких відноситься до сфери діяння влади крайової.

Розділ VI

ПРО СПРАВИ ДЕРЖАВНІ

Стаття 36. Державними справами визначаються:

а) усі справи, що стосуються дому цісарського і прав корони;

б) міжнародна репрезентація держави і всіляких інтересів дому в подробицях, затвердження трактатів з іншими державами;

в) стосунки держави з релігією (костели, церкви, синагоги тощо);

г) освіта народна, середня та вища;

- г) збройні народів та морські сили;
- д) господарство державне, злучене з господаркою у багатствах коронних і домініях державних, під якими розуміється майно, означене назвами багатств державних, камеральних чи фіскальних; копальні державні, монополія державна, кредит державний і різноманітні податки та данини на державні цілі;
- е) різні справи промислові і торгівельні, власне мореплавство, мито і банки та капітал, гірництво з унормуванням міри і ваги;
- є) усілякі урядні і управлінські органи внутрішнього забезпечення у державі;
- ж) комунікації державні, водні, залізні, місцеві народні дороги, пошти і телеграфи та й різні будівельні державні організації;
- з) інші справи, які у сфері конституції і держави чи законів державних не залишилися визнані за справи крайові.

Розділ VII

ПРО ВЛАДУ ЗАКОНОДАВЧУ

Стаття 37. Влада законодавча у предметі справ державних: дія цісаря є спільною з Сеймом державним; у предметі справ крайових цісар діє спільно з Сеймами крайовими.

Розділ VIII

ПРО СЕЙМ ДЕРЖАВНИЙ

Стаття 38. Загальний державний австрійський Сейм має складатися з двох палат: палата верхня і палата нижня, і за велінням цісаря є щорічна весняна сесія.

Стаття 39. Сейм державний збирається у Відні; цісар може перенести його і до іншого міста.

Стаття 40. Палата верхня створюється із послів, вибраних для кожного краю коронного його Сеймом.

Стаття 41. Кількість послів до верхньої палати складає половину, зазначеної конституцією кількості членів палати нижньої.

Ординація виборча стосовно поділу тієї кількості в той спосіб є доконаною. Тому кожний коронний край висилає двох членів свого сейму як послів, а решта розділяється поміж усі краї коронні відносно населення.

Стаття 42. Обидва члени Сейму, вислані з кожного краю коронного до Сейму державного, мусять бути у певному дотриманні прав громадянських австрійської держави та не молодше 42-х років.

Інших членів верхньої палати можуть вибирати сейми тільки з ряду тих громадян держави, котрі посідають загальні найвищі особисті предмети, і ті, котрі сплачують державі прийняті 50 гульденів монет конвертованих титулом безпосередніх податків.

У краях коронних, у котрих кількість таких громадян, що сплачують по 50 гульденів безпосереднього податку не досягає рівня: один на 6 тисяч душ — доповнюється та кількість дорахуванням тих громадян щодо цифри податкової з того краю коронного, аж до досягнення цього рівня.

Стаття 43. Нижня палата створюється з безпосередніх народних виборів.

Виборче право має кожний повнолітній громадянин Австрії, що дотримується громадських та політичних прав, сплачує визначену виборчою ординацією річну квоту безпосередніх податків, або також без огляду на сплату податків та посідання на свої особисті предмети, має право брати участь виборах у певній гміні певного австрійського коронного краю.

Стаття 44. Вибори до нижньої палати проводяться відповідно до округів і у місцевостях, визначених у законі виборчому щодо кількості населення та кількості послів; визначається таким чином, щоб на кожних 100 тисяч мешканців припадав принаймні один посол.

Ординація виборча встановила річну квоту податків безпосередніх у кожному краю коронному з огляду його сфери стосунків, дотримуючись засади, що така квота має дорівнювати для сіл не менше, як десять тисяч мешканців та не менше як п'ять гульденів конвертованих монет безпосереднього податку, а для міст з деся-

ти тисяч і більше мешканців не менше як десять гульденів, і в ніякому разі не можна визначати у цифрі вищій як 20 гульденів конвертованих монет.

Стаття 45. Щоб обиратись до нижньої палати, треба бути австрійським громадянином не менше як п'ять років, мати виборче право та не менше 30 років життя. А також дотримуватись громадянських і політичних прав.

Стаття 46. Кожне голосування чи до палати верхньої, чи до палати нижньої, усне і відкрите.

Стаття 47. Особам, вибраним публічним урядом, надається право на відпустку.

Стаття 48. Якщо член державного Сейму отримує платню, він мусить піддатися новим виборам.

Стаття 49. Членів верхньої палати вибирається на 10 років, а членів нижньої палати на 5 наступних років. Після закінчення мандата вони вибираються наново.

Стаття 50. Членові верхньої палати не відшкодовують жодних витрат, член нижньої палати отримує за кожну сесію відшкодування.

Стаття 51. Ніхто не може бути одночасно членом верхньої і нижньої палат.

Стаття 52. Кожний член Сейму державного складає перед вступом до Сейму присягу цісареві на державній конституції.

Стаття 53. Послові не вільно приймати жодних інструкцій, а право голосування може виконувати тільки особисто.

Стаття 54. Кожна палата Сейму державного має право досліджувати мандати виборчі усіх членів і вирішувати їх допуск до палати.

Стаття 55. Кожна палата Сейму державного має право оприлюднити кількість голосів свого президента і віце-президентів на час створення сесії.

Стаття 56. Жодна палата не може прийняти (ухвалити) постанову, якщо не зібрана конституційна кількість її членів.

Стаття 57. У жодній палаті нема місця таємному голосуванню, за винятком перевиборів.

Стаття 58. Ухвала може відбутися тільки при найвищій кількості голосів. У разі рівності голосів належить взяти до уваги для засідання внесення пропозицій щодо відхилення.

Стаття 59. Засідання Сейму державного відкрите, однак кожна палата має право відбувати засідання таємно для внесення постанови президентом чи принаймні 10 членами.

Стаття 60. Тільки члени Сейму державного можуть представляти петиції палаті, до котрої вони належать.

Стаття 61. Депутацію на Сейм державний допускати не можна.

Стаття 62. Жодного члена Сейму державного не можна поза Сеймом притягати до відповідальності, ані також притягати судово за свідчення, вчинене на засіданнях.

Стаття 63. Члена Сейму державного під час зібрання можна піймати і притягти до відповідальності тільки за дозволом палати, до котрої він належить, хіба що за винятком, коли він схоплений на гарячому вчинку.

Стаття 64. Кожна палата сама має собі скласти свої правила у сфері засад, встановлених у тій же конституції. Взаємні стосунки між палатами у сфері їх урядових справ побудовані умовами між обома палатами.

Стаття 65. Цісареві, як й також кожній з двох палат слугує право пропонування законів.

Стаття 66. До кожного закону є потреба згоди цісаря і обох палат Сейму державного. Внесення до законів, відхилення одного з двох палат чи цісарем, не можуть бути поновленні прикладанням на тій самій сесії.

Стаття 67. Сеймові державному слугує законодавство щодо тих справ, котрі конституція державна визначає як справи державні.

Стаття 68. У законодавстві щодо справ державних є бюро у відділенні послів усіх країв коронних.

Те загальне відділення має місце також щодо законодавства у предметах права приватного, права карного, устрою судів і судового процесу.

Стаття 69. Цісар відкриває і закриває Сейм державний, також може розпускати кожного часу цілий Сейм або одну його палату. Якщо Сейм залишиться відтермінований або хоч би одна з його палат розпущена, належить натомість припинити засідання обох палат. Поновлення скликання Сейму державного мусить наступити у разі його розпуску протягом трьох місяців.

Розділ IX

ПРО КОНСТИТУЦІЇ КРАЙОВІ І СЕЙМИ КРАЙОВІ

Стаття 70. Краї коронні зазначені, у першій статті, репрезентовані у справах, котрі конституція державна чи закон (постанова) державний визнає за справи крайові через сейми крайові.

Стаття 71. Конституція королівства угорського, дотримуючись у тій зобов'язуючій силі з її законом, не узгоджена з нинішньою конституцією державною, втрачає силу зобов'язуючу і поручається рівноправності усіх народностей та їх мов краю, а також рівноправності у стосунках громадського та громадянського життя, а це досягається створенням відповідних інституцій. Ці стосунки врегульовує окремий закон.

Стаття 72. Воєводству сербському запевняється також самоврядування релігійне і народне, спираючись на давні традиції і привілеї, патенти і свободи, вільного листування, свободи слова, друку у цісарських свідченнях з найновіших часів.

Зв'язок воєводства з іншими краями залишається усталеним. Підтвердженням якого є доповіді депутованих представників особливого центрального уряду.

Стаття 73. У королівствах Кроації і Славонії з Побережжям, яке належить до них, наступне місто Рієце (Fiuma) і округ, що належить до нього, й надалі втримується у сфері інституції, в особливо усталених у нинішній конституції зв'язках тих же країв з державою, у досконалій незалежності їх від королівства угорського.

Послів з Дальмації будуть трактувати як конгрегації крайової тих королівств за посередництвом виконавчої державної влади з приєднанням до них і про їх умови, а результати пропозицій перетрактувати стосовно цісарської санкції.

Стаття 74. Внутрішні організації і устрій Великого князівства Семигородського окреслив новий, зовсім незалежний від королівства угорського у рівноправності усіх народностей, що мешкають у тому ж краю, статут, узгоджений з державною конституцією.

Усі права застережені і будуть дотримуватись у межах діючої конституції.

Стаття 75. Існуюча цілісність князівства охороняється державою. Державні кордони утримуються й надалі військовою організацією, що підлягає виконавчій державній владі як інтегральна складова частина війська державного.

Особливий закон Пограниччя гарантує дотримання законності місцевого населення щодо етносу іншого, який проживає на одній території, а також користується рівними правами з іншими краями коронними.

Стаття 76. Особливий закон встановлює конституція для краю Ломбардо-Венецького і усталені відносини того краю до держави.

Стаття 77. Усі інші краї отримують власні конституції крайові. Конституція станова втрачає свою силу.

Стаття 78. Склад Сейму має бути складений з урахуванням усіх інтересів крайових.

Послів сеймових вибирають безпосередніми виборами.

Стаття 79. Управління сфери діяння крайової репрезентації виконують або сейми крайові самі, або також вибрані крайові відділення.

Стаття 80. Кожному сейму крайовому поручається право на законодавчу співпрацю у справах крайових, а також право пропонування законів крайових та контролю над їх виконанням.

Для кожного крайового закону необхідна згода цісаря і сейму крайового.

Стаття 81. Щодо змін у конституціях крайових, то їх можна вносити у сеймах, котрі найперше будуть дозволені у звиклому порядку законодавства. У наступних сеймах мають бути вимоги до ухвали щодо таких змін при наймі 3/4 частини звичайних.

Стаття 82. Найближчі постанови щодо створення сфери діяння сейму і відділень крайових знаходяться у статутах крайових і ординаціях виборчих тих же країв коронних.

Стаття 83. Усі конституції окремих країв коронних, творячи державу в цілому, мають бути введені в життя протягом 1849 року і мусять бути запропоновані першому загальному австрійському Державному Сеймові, котрий буде скликаний після їх запровадження.

Розділ X

ПРО ВЛАДУ ВИКОНАВЧУ

Стаття 84. Влада виконавча є одна і неподільна у державі та в усіх краях коронних. Вона слугує виключно цісареві, котрий виконує її через відповідальних міністрів і підвласними йому урядниками і функціонерами (чиновниками).

Стаття 85. Якщо якась частина виконавчої влади буде перенесена на якусь корпорацію, чи на когось взагалі, то це може мати місце тільки з волі корони, оскільки вона завжди має право підпорядкувати виконання перенесеної частини влади уряду.

Стаття 86. Виконання законів крайових, а також запровадження їх у чинність, здійснюється крайовими відділеннями в межах конституційної сфери дії, виконавчими органами влади.

Стаття 87. Якщо рада державна або Сейм крайовий не збиралися, а потреба для держави чи для якогось краю коронного нагальна, і законом таке розпорядження не передбачене, цісар має право видати розпорядження, уникнувши загрозливої небезпеки, під відповідальність міністерства з тимчасової сили закону, проте з обов'язком до уваги причини крайового сейму і результатів тих же розпоряджень.

Стаття 88. Міністри зобов'язані керуватися розпорядженнями державними в усіх краях коронних, видавати відносні розпорядження, спостерігаючи за застосуванням законів державних і крайових.

Стаття 89. Міністерство у справах представлених гмінам та сеймові крайовому має право надавати їх органам самоврядування під власну відповідальність, підтримати чи заборонити виконання розпоряджень адміністративних, протиставляючих законам загального блага.

Стаття 90. Міністр має право бути присутнім у Сеймі державному з правом голосу, і кожного часу може виступити у певних обговореннях, а також через своїх делегованих вносити пропозиції. У сеймових голосуваннях беруть участь тільки ті, хто є членом сейму.

Стаття 91. Відповідальність міністрів перед судом зазначена особливим законом.

Стаття 92. Для окремих країв коронних цісар призначає Намісників як органів виконавчої влади, що мають обов'язок наглядати за відносинами прав державних і крайових, здійснювати керівництво внутрішніми справами у межах свого урядового округу.

Стаття 93. Намісники мають право бути присутніми у сеймі особисто чи делегованих замість себе комісарів і брати голос для виступів кожного часу. У сеймових голосуваннях він бере участь тільки якщо є членом сейму.

Стаття 94. У своєму урядуванні намісники є відповідальні за впровадження, виконання та застереження усіх державних законів і постанов, що стосуються краю коронного.

Стаття 95. Виконавча державна влада може поручити намісникам і всім владам окремих країв коронних залагодження їх державних справ, чи також впливати на їх адміністрацію через інші органи в усіх частинах держави.

Розділ XI

ПРО РАДУ ДЕРЖАВНУ

Стаття 96. Короною і виконавчою владою створюється Рада державна, призначення якої сприяти впливу на усі справи, які знаходяться у віданні виконавчої влади.

Стаття 97. Членів Ради державної визначає цісар, враховуючи при цьому погляди різних частин держави.

Стаття 98. Особливий закон окреслює управління і сферу діяльності Ради державної.

Розділ XII

ПРО ВЛАДУ СУДОВУ

Стаття 99. Судова влада самостійно виконує судочинство.

Стаття 100. Будь-яке судочинство виходить від держави.

Стаття 101. Жодне узаконення державним судочинством не можна тимчасово відмінити урядом чи також віддалити інакше, як у сфері судової діяльності, які також не можна без його прохання прийняти, чи перевести на інше місце служби, або у випадку відпустки, пенсії чи смерті.

Та остання постанова немає однак застосування, бо відповідно до чинного закону як і до тих змін у персоналіях судівських, є наслідком змін в управліннях судів.

Стаття 102. Вимір права і адміністрації мають бути постановлені окремо і від себе незалежні. Компетенційні спори між владами адміністративними і судовими вирішуються владою крайовою, яка визначить закон (постанову чи статут).

Стаття 103. Судочинство зазвичай має бути відкрите і усне. Винятки відкритості окреслює закон в інтересах порядку і звичності.

У справах карних має застосовуватись карний процес, суди присяжних мають винести постанову (заклучення) у випадках тяжких злочинів, котрі зазначені у Законах, даліше у випадках виступів політичних і пресових.

Стаття 104. Впровадження змінених загальних засад, стосовно яких має бути рішення, урядово визнаний вимір права і його виконання урядом суддівським, а також впровадження їх у життя в окремих краях коронних під контролем крайової влади, представляється окремим державним законодавством, взявши до уваги, звичайно, крайову владу.

Стаття 105. Постановою закону домового про властивість судову щодо членів дому цісарського зберігається зобов'язуюча сила.

Розділ XIII

ПРО ТРИБУНАЛ ДЕРЖАВНИЙ

Стаття 106. Має бути установлений державний найвищий трибунал, котрий буде мати право скорочувати термін подачі скарг уряду чи в результаті внесення скарги в наступних випадках:

1. Як суд перемир'я у спірних питаннях між окремими країями та державою, а також між окремими країями між собою, про кількість предметів, не належних до сфери законодавчої державної влади;

2. Як найвища інстанція: у випадку порушення прав політичних;

3. Як влада слідча і найвища влада судова:

а) у випадках оскарження прав міністрів і намісників;

б) у випадках присічень і замахів проти монарха чи регента, і у випадках зради стану чи зради краю.

Стаття 107. Місце знаходження (резиденція) Трибуналу державного є Відень, а окремий закон визначає спосіб установлення судів з погляду на окремі краї коронні, кількість їх окреслює спосіб поступування перед судом.

Розділ XIV

ПРО ДЕРЖАВНЕ ГОСПОДАРСТВО

Стаття 108. Усі податки і данини на цілі державні і крайові окреслюються законами.

Стаття 109. Усі доходи і видатки державні мусять бути відбиті у загальних звітах на підставі закону Сейму державного.

Стаття 110. Державний борг поручається державі.

Стаття 111. Найвища рахункова палата представляє Сеймові державному загальні рахунки зі щорічного державного господарства разом з представленими державними боргами.

Стаття 112. Особливий закон окреслює управління і атрибутику найвищої палати рахункової.

Розділ XV

ПРО ЗБРОЙНІ СИЛИ

Стаття 113. Призначення збройних сил є оборона держави від ворогів ззовні та для забезпечення утримання порядку і виконання закону внутрі.

Стаття 114. Внутрі держави можна застосовувати збройні сили тільки на заклик цивільної влади та в зазначених законами випадках і формі.

Стаття 115. Збройна сила з істоти своєї є зобов'язана до оддавання послуху. Жодна з її частин не може спільно розташовуватись.

Стаття 116. Закон визначає тривалість і спосіб виконання обов'язку загальної військової служби в народовій армії і служби на морі.

Стаття 117. Армія є піддана військовому судівництву і військовому статуту. Дисциплінарні приписи для народової армії і морських сил й надалі по-старому зберігають певну застосованість.

Стаття 118. Військові присягають на державній конституції, вчаться до присяги на штандартах.

Стаття 119. Окремі закони визначають врядування міліції по охороні громадського спокою.

Розділ XVI

ПОСТАНОВИ ЗАГАЛЬНІ

Стаття 120. В умовах, поки органічні закони не приведуть до конституційних результатів, спостерігаються відповідні управління у сфері розпоряджень.

Стаття 121. До того часу, поки нові закони і розпорядження не увійдуть у життя, зберігається давня зобов'язуюча влада. Існуючі

податки і данини збираються й надалі, поки новий закон не видасть відміни, а державна постанова не вийде із застосування.

Стаття 122. Влада й надалі залишається чинною аж до часу запровадження і виконання нових органічних законів і розпоряджень.

Стаття 123. Зміни до чинної державної конституції можна вносити на першому державному Сеймі у звичайній законодавчій сфері. На наступних Сеймах для ухвалення таких змін потрібна присутність в обох палатах принаймні третьої частини усіх членів (голосів), а для ухвалення Закону — принаймні двох третіх (2/3) частин членів присутніх.

ЗАКОН
ПРО ПРАВА ПОЛІТИЧНІ
ЦІСАРСЬКИЙ ЗАКОН ВІД 4 БЕРЕЗНЯ 1849 р. № 151
ПРО КОНСТИТУЦІЙНУ ФОРМУ УПРАВЛІННЯ
ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПОЛІТИЧНИХ

Стаття 1. Кожному громадянину дозволена свобода віросповідання та право релігійного визнання.

Виконання прав громадянських і політичних є незалежне від визнання релігійного, проте обов'язки громадянські не можна випробовувати з цього приводу, оскільки це приносить будь-яку шкоду.

Стаття 2. Кожний має право визнавати костел, церкву, а кожна релігійна громада має право спільного відкритого виконання обрядів релігійних; самоврядує своїми справами, управляючи ними, релігійні заклади визнають закон про фундацію і функціонерів, призначених для здійснення релігійних цілей, навчання та науки, добротинність, однак підлягають як кожне товариство (громада) суспільним статутам як власним, так й державним. Для виконання цієї статті видане спеціальне цісарське розпорядження від 18 квітня 1850 р. № 156.

Стаття 3. Релігійне навчання та вміння виконувати обряди є вільними. Право закладання наукових та виховних закладів і діяння у них надається кожному обивателю державному, котрий дотримується правил, вказаних для їх узгодження.

Стаття 4. Для розвитку загальної народної освіти необхідно мати п'ять народних контролюючих закладів, які б здійснювали контроль над дотриманням навчальних процесів та засобів рідною мовою, а також приділяти особливу увагу релігійному навчанню дітей у школах із залученням до цієї діяльності костелів, церков та релігійних товариств.

Держава наглядає за національними навчальними процесами у школах. Для виконання відповідних статей 2, 3, 4 видане спеціальне цісарське розпорядження від 23 квітня 1850 р. № 157.

Стаття 5. Кожний має право вільно, свobodно висловлювати свої думки вголос, письмово, друком чи образним уявленням.

Пресу не можна ставити під цензуру. Проти надужиття преси видається закон репресивний (Цісарський патент від 13 березня 1849 р. № 161), який вміщує постанови проти надужиття популярності преси, а цісарський патент від 14 березня 1849 р. № 164 про справи пресових перекручень.

Стаття 6. Кожному слугує право петиційне. Петиції під назвою спільні, колективні можуть виходити тільки від влади і правно визнаних корпорацій.

Стаття 7. Громадяни австрійські мають право на утворення громад та товариств, про їх мету, засоби або також рід і спосіб утворення громади чи об'єднання не є ані протиправні, ані небезпечні для держави. Закон визначає виконання цього права, а також умови чи результати, під котрими права товариства набуваються, виконуються чи втрачаються. Цісарський патент від 17 березня 1849 р. № 171 визначає виконання права вільного, свobodного згромадження і товариств. Далі наказ міністра освіти від 24 липня 1849 р. № 337 зазначає право про створення учнівських громадських організацій (гімназій) у сфері літератури за дозволом і під контролем учительського колективу.

Стаття 8. Забезпечується свобода особи. Арешт особи може мати місце винятково тоді, коли особа схоплена на гарячому і тільки з допомогою наказу, виданого владою судовою. Кожний такий наказ арешту належить вручити спійманому на тому місці не пізніше як за 24 години.

Стаття 9. Влада безпечності затримує кожного громадянина-порушника протягом 48 годин, а опісля вона випускає або допроваджує до компетентного суду.

Стаття 10. Право домове є недоторканим.

Стаття 11. Таємність переписки не порушується. Листування таємне може бути порушене, якщо воно закликає до війни, чи революції або за наказом суду.

Стаття 12. У разі війни чи під час внутрішнього неспокою таємність можна порушувати на підставі тимчасової та місцевої

постанови попередніх статей від 5 до 11 включно (це окреслює закон).

Стаття 13. Рада міністрів отримує рекомендації укладання розпоряджень, що мають бути видані на основі тимчасового провадження тих постанов аж до часу прийняття до слідства та результатів органічних законів.

СПІЛЬНА АВСТРО-УГОРСЬКА КОНСТИТУЦІЯ 1867 року

Після угоди 1867 року виникла дуалістична держава: королівство Угорщини з Трансільванією, Хорватією, Словенією із Закарпаттям, що об'єдналися від назвою Транслейтанія та Австрія з Чехією, Моравією, Сілезією, Гердош, Істрією, Трієстом, Дальмацією, Буковиною, Галичиною та Крайною. Ця частина отримала назву Цейслейтанія. Кожна з двох держав, що увійшли до складу Австро-Угорщини, мала свій уряд і двопалатний парламент — Австрія-Рейхсрат, Угорщина — Сейм, що складався з нижньої палати депутатів і верхньої палати магнатів.

Одночасно з угодою 1867 року австрійський Рейхсрат прийняв 21 грудня 1867 року конституцію, яка ухвалила:

Стаття 1. За спільністю королівства і краями репрезентувати у державній Раді і краю Корони угорської наступне:

а) справи закордонні разом з дипломатичними і торгівельними органами згідно з конституцією, Радою державною та Сеймом угорським репрезентувати дуалістичну державу на міжнародній арені;

б) у справі воєнній згідно з конституцією і законодавством запроваджується спільна військова уніформа та виконання обов'язків військової служби, розташування і дислокація військ, а також забезпечення конституційних норм у відносинах цивільних до військової служби;

в) у фінансових справах формується спільний бюджет для покриття видатків та прогнозування необхідних асигнувань на наступний період.

Стаття 2. Усі справи формуються на правовій основі спільного адміністрування та періодичного укладання правових засад:

- 1) справи торгівельні з урахуванням законодавства;
- 2) законодавство щодо безпосередніх податків, що виходять із промислової продукції;
- 3) постанови Сейму державного щодо монетарної політики та грошового обігу;

4) законодавство стосовно залізної дороги, яке охоплює інтереси двох сторін;

5) законодавство щодо системи збройних сил.

Стаття 3. Фінансова система для спільних справ обох частин держави періодично узгоджується умовами між сторонами-репрезентантами (Рада державна і Сейм угорський), які санкціонує цісар.

У разі порушення умов котроюсь із сторін, цісар призначає ці стосунки тільки на один рік.

Для покриття спільних фінансових ресурсів може використовуватись спільна кредитна політика, яка має бути відкрита, а що стосується вартості інтересу кредиту, способу його дій і сплати та спільне трактування, то все це закладається у законодавчі акти.

Вирішення питання про спільне кредитування вноситься до законодавства кожною з обох сторін.

Стаття 4. Спричинення цісарського державного боргу врегульовується угодою між двома сторонами.

Стаття 5. Управлінням спільними справами займається відповідне міністерство, якому однак не дозволяється виконувати односторонні акти, а також спеціальний урядовий орган однієї сторони не може вирішувати питання без участі другої сторони держави. Це загальне міністерство, уряд якого є виконавчим органом, складається з трьох міністерств:

1) міністерства закордонних справ і дому цісарсько-королівського;

2) міністерства оборони;

3) міністерства спільного майна.

Стаття 6. Правовим законодавством займається репрезентація обох частин монархії (Рада державна і Сейм угорський).

Стаття 7. Делегація Ради державної нараховує 60 членів, одна третя з яких береться з палати панів, а дві треті — з палати послів.

Стаття 8. Палата панів вибирає 10 делегатів зі свого складу. 40 членів, які є у палаті, вибираються в усіх краях і висилаються відповідно до розкладу, при цьому їх також можна вибрати зі свого складу або з певної палати.

Примітка: абсолютна кількість голосів вибирається із королівства Чехії.

1. Королівство Чехії	— 10 делегатів
2. Королівство Далмації	— 1 делегат
3. Королівство Галичини і Льодомерії з Великим князівством краківським	— 7 делегатів
4. Архікнязівство Австрії верхньої Аніци	— 2 делегати
5. Архікнязівство Австрії нижньої Аніци	— 3 делегати
6. Князівство Зальцбурга	— 1 делегат
7. Князівство Штирії	— 2 делегати
8. Князівство Каринтії	— 1 делегат
9. Князівство Крайни	— 1 делегат
10. Князівство Буковини	— 1 делегат
11. Графство Моравії	— 4 делегати
12. Князівство Гірського і Нижнього Шлеська	— 1 делегат
13. Графство Тиролю	— 2 делегати
14. Край Предаруланський	— 1 делегат
15. Графство Штирії	— 1 делегат
16. Князівство графства Гориції і Градиського	— 1 делегат
17. Місто Тріеста з окраїнами	— 1 делегат
	40 делегатів

Стаття 9. Кожна палата державної Ради вибирає своїх заступників делегатів. Для палати панів обирається 10 заступників делегатів, а для палати послів 20 заступників делегатів. Кількість заступників вибирається із числа палати послів і розподіляється таким чином, щоби від одного до трьох делегатів припадало по одному заступнику, від чотирьох і більше делегатів — по два заступники. На заступників підбираються окремі особистості.

Стаття 10. Вибір делегатів і їх заступників оновлюється обома палатами державної ради щорічно. Колишні члени делегацій можуть поновлюватись виборами.

Стаття 11. Делегації узгоджуються з цісарем щорічно.

Стаття 12. Делегація Ради панства вибирає зі своєї кількості членів президента і віце-президента, секретаря та інших функціонерів.

Стаття 13. Сфера діяльності делегації охоплює усі предмети, що стосуються спільних справ.

Стаття 14. Урядові пропозиції зі сторони спільного міністерства впливають на кожну з обох делегацій. Рівно ж кожній делегації слугує право дії пропозицій в предметах, визначених для її сфери діяння.

Стаття 15. Для виконання усіх постанов сфери дії делегації потрібна згода двох делегацій.

У разі незгоди ухвалювати певне рішення спільним засіданням, то в такому випадку вимагається санкції цісаря.

Стаття 16. Право відповідальності за виконання рішень покладається на спільне міністерство.

У разі порушення якоїсь існуючої для спільних справ угоди, то за конституцією кожна делегація може вносити свої зміни чи доповнення, а також оскаржувати спільне міністерство чи окремого його члена. Оскарження є правочинним, якщо воно ухвалене кожною делегацією зокрема, або на спільному засіданні обох делегацій.

Стаття 17. Кожна делегація пропонує найважливіші постанови тих країв, котрі вона репрезентує.

Пропонуючи, наприклад, 24 суддів, 12 з котрих друга делегація може відчужити. Рівно ж оскарженню, або, якщо оскаржених є кілька, то з-поміж пропонованих 12 відхиляється. Проте відхилена кількість має бути рівна як з одної делегації, так і з другої. Для судового процесу створюється судовий трибунал як дотичний орган.

Стаття 18. Кожна з двох делегацій сама для себе ухвалює свої дії на окремих засіданнях.

Стаття 19. Щоб делегація державної Ради була здатна для ухвалення постанов, вона повинна нараховувати щонайменше 30 членів, а для найважливіших рішень потрібно значно більше голосів.

Стаття 20. Делегати і заступники у Раді панства не мають права приймати жодних інструкцій від своїх виборців.

Стаття 21. Делегати Ради панів голосують особисто.

Стаття 22. Вихід із Ради панів тягне за собою також вихід із делегації.

Стаття 23. Якщо член делегації або заступник вийде з Ради, тоді проводяться нові вибори.

Якщо Рада панів не зібралася, то замість колишнього делегата участь у засіданнях бере його заступник.

Стаття 24. Якщо палата послів розпущена, то погашається діяльність делегації Ради панів. Наново збирається Рада панів і вибирає нову делегацію.

Стаття 25. Сесія делегації закривається президентом після закінчення справ, або цісарським наказом.

Стаття 26. Члени спільного міністерства мають право брати участь в усіх нарадах делегацій, а також на бронювання своїх особистих пропозицій та своїх заступників.

Делегація має право звертатись з запитаннями до спільного міністерства або до його чиновників та отримувати вичерпні відповіді.

Стаття 27. Засідання делегації є явне. Явність може бути винятково виключена, якщо цього вимагає президент або принаймні п'ять членів. Ухвали можна продовжити тільки на явних засіданнях.

Стаття 28. Обидві делегації обмінюються своїми рішеннями, а також у разі потреби — їх мотиваціями.

Ці порозуміння відбуваються письмово зі сторони делегації Ради панів німецькою мовою, а зі сторони делегації угорського Сейму — угорською мовою, тобто з двох сторін долучаються довірительні тлумачення мовами двох делегацій.

Стаття 29. Кожній делегації надається право винесення постанови для спільного обговорення та голосування, проте якщо трикратне письмове внесення залишається без уваги, то це внесення не може бути відхилене другою делегацією.

Двосторонні президенції укладають домовленості щодо місця і часу певного засідання обох делегацій, маючи на меті спільне голосування.

Стаття 30. На певному засіданні проводиться обмін думками делегацій обох президентів. Президенти проводять засідання по

одному разу. Усі наступні засідання проводить президент тої делегації, який не проводив ще засідання.

Стаття 31. Щоб певне зібрання було здатне ухвалювати рішення, потрібно принаймні дві третіх членів кожної делегації.

Якщо зі сторони одної делегації є більше членів, ніж зі сторони другої, то тоді рівність присутніх визначає жеребкування, тобто хтось має втриматись від голосування.

Стаття 32. Певне засідання двох делегацій є явне. Протокол засідання заповнюється секретарями двома мовами у спільній їх вірительності.

Стаття 33. Наступна постанова від моменту чинності делегації Ради панів окреслена регулюванням, яке ухвалене частиною делегації.

Сейм складався з нижньої палати депутатів і верхньої палати магнатів. Вибори послів до нижньої палати Сейму відбувалися на підставі артикулу XII угорського виборчого статуту, за яким від місцевості, у якій проживало шість тисяч мешканців, вибиралося одного посла, для місцевості від 15 до 20 тисяч мешканців вибиралося двох послів, для місцевості від 20 до 30 тисяч мешканців вибиралося трьох послів, а від 30 тисяч і більше мешканців вибиралося по одному послу від кожної тисячі населення.

Віковий ценз для виборців становив 24 роки, а для послів — від 30-и років. За виборчим законом Угорщини кандидат у послы мав проживати у даній місцевості, з якої він вибирався, не менше одного року.

В артикулі XII виборчого угорського статуту від 1867 року про справи виконавчі країв корони угорської зазначено: до Державної Ради Відня репрезентувати справи дипломатичні, воєнні, справи фінансові, видатки, які мають покриватися спільно з використанням обох (австрійського і угорського) бюджетів, справи міжнародної торгівлі, митні, справи оподаткування промислового виробництва обох частин імперії, монетарна система, використання залізниці, встановлення відповідності збройних сил тощо.

Відносини між Австрією і Угорщиною будувати на принципах правової системи та законодавчих угод між Державною Радою і угорським Сеймом:

1. Зв'язки корони угорської з іншими краями будуються на принципах правової основи, які спираються на прагматичні санкції, прийняті ще у 1723 році (пп. 1, 2, 3 статуту).

2. Укладена відповідна угода між Австрією і Угорщиною, спираючись на прагматизм, не може бути самовільно порушена адміністрацією Угорщини.

3. Правова прагматична угода не дозволяє будь-якій стороні виходити за рамки зазначеного.

4. Угорщина при складанні угод, однак, зробила застереження щодо права на утримання своєї армії і права набирати рекрутів, права видавати постанови для військовослужбовців і своєї армії.

5. Делегації угорського Сейму для участі в засіданнях у Державній Раді вибираються тільки на один рік, тобто на одну сесію; делегації можуть бути продовжені, в міру необхідності.

6. Кожна делегація засідає окремо і ухвалює перед голосуванням проекти, що виносяться на загальне голосування Державної Ради.

7. У разі розпуску Державної Ради, делегати втрачають свої уповноваження; їх обирають заново відкритим голосуванням.

8. У разі складання мандата, Сейм вправі вимагати причини.

Таким чином замикалося коло найвищих органів влади і управління Австрії та Австро-Угорської імперії.

ГАЛИЦЬКІ КОНСТИТУЦІЇ

Інституція австрійського права, формуючись на елементах демократизму, закладала основу для проведення відповідних реформ як в Австрійській імперії в цілому, так і в Східній Галичині зокрема. Цьому процесові сприяло крайове політичне право, яке базувалося на принципах Станових галицьких конституцій 1775, 1782, 1787 рр., а також конституції від 13 квітня 1817 року.

Під час реформування адміністративно-територіального устрою та формування самоврядування Східна Галичина отримала важливий чинник права — першу окрему конституцію 1790—1791 рр.

При розробці проекту конституції 1790—1791 рр. були взяті до уваги усі реформи, що проводилися протягом 18 років від часу входження Східної Галичини до складу Австрійської держави, їх результати та впливи на формування галицького суспільства, його свідомість, відродження тощо.

Виходячи з умов післяреволюційних подій 1848 року, австрійський уряд цісарським патентом від 29 червня 1850 року ухвалив крайову конституцію для Галичини, долучивши до неї «Крайову виборчу ординацію».

Конституція складається з 4 розділів, 8 підрозділів та 81 статті.

П'ятий розділ конституції «Крайова виборча ординація» складається з 10 підрозділів та 86 статей.

Політична конституція Галичини закладала основу демократичних принципів у формуванні громадянського суспільства та автономного конституційного краю з крайовим органом — Сеймом та самоврядуванням.

Зміст конституції заключається у наступному:

Розділ I

ПРО КРАЙ

Стаття 1. Королівство Галичини і Льодомерії (Волинь) з князівствами Освенців, Заторем і з Великим князівством краківським утворюють невід'ємну частину складової австрійської монархії і єдиний коронний край цісарства.

Стаття 2. Відносини коронного краю до держави окреслені в державній конституції.

Стаття 3. У межах установлених кордонів державна конституція поручає коронному краю його самоврядування.

Стаття 4. Народи русинський (український), польський та інші етноси (мешканці) користуються рівними правами і кожна нація (етнос) має непорушне право плекати свою мову, свою народність, культуру.

Стаття 5. Кордони коронного краю можуть підлягати зміні тільки з дозволу закону.

Стаття 6. До крайового герба королівства Галичини і Льодомерії з князівствами Освенців і Заторем долучається герб Великого князівства краківського; стосовно цього видано окрему додаткову постанову.

Розділ II

ЗАГАЛЬНА КРАЙОВА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ

Стаття 7. Справи крайові королівства Галичини і Льодомерії з князівствами Освенцівським, Заторським та Великим князівством краківським у сфері діяльності крайової курії державна конституція репрезентує спеціальне сеймове відділення.

Стаття 8. Усі крайові справи, не внесені до державної конституції чи постанов, належать до сфери діяльності державної влади.

Стаття 9. Державна конституція визнає наступні справи крайові:

I. Усі заурядження у предметах:

1. Крайової культури.
2. Усі народні (громадські) будівлі, утримувані крайовою фундацією.
3. Заклади доброчинності в краю.
4. Лімітований бюджет і складання крайових кошторисів:
  - а) доходи крайові та майно належать до краю;
  - б) звичайні і надзвичайні крайові видатки.

II. У визначенні кордонів діє державний закон у предметах:
а) справ ґмінних;
б) справ костелів, церков та справ шкільних;
в) транспорт, забезпечення продуктами харчування та розквартирування війська.

III. Забезпечення виконання предметів, які відносяться до сфери діяльності державної влади.

Розділ III

СКЛАД КРАЙОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

а) Курія сеймова

Стаття 10. Крайова репрезентація королівств Галичини і Людомерії з князівствами Освенцівським і Заторським та Великим князівством краківським складається з трьох сеймових курій відповідно трьом урядовим округам, кожний з яких складений з послів дотичних урядових округів.

Стаття 11. Кожна крайова сеймова курія складається:

- а) з послів найвище оподаткованої категорії;
- б) з послів надзвичайно знаних міст;
- в) з послів інших ґмін урядового округу.

Стаття 12. Сеймова курія урядового львівського округу складається з 50 майнових депутатів:

- а) 11 послів найвище оподаткованих;
- б) 11 послів з міст, визначених виборчою ординацією;
- в) 28 послів інших ґмін.

Стаття 13. Сеймова курія краківського урядового округу складається з 58 майнових послів:

- а) 14 послів найвище оподаткованих;
- б) 9 послів міст, визначених виборчою ординацією;
- в) 35 послів інших ґмін.

Стаття 14. Сеймова курія станиславівського урядового округу складається із 42 майнових послів:

- а) 10 послів найвище оподаткованих;
- б) 8 послів із міст, зазначених у виборчій ординації;
- в) 24 послів з інших ґмін.

Стаття 15. Послів до сеймових курій у порядку винятковості вибирають безпосередньо.

Виборчу ординацію коронного краю щодо кількості послів між округами та порядок проведення виборів затверджує урядова постанова.

Стаття 16. Виборче право по виборах до сеймової курії певного урядового округу є вільне для кожного австрійського громадянина (обивателя), повнолітнього, який дотримується обивательських і політичних прав і проживає в тому ж урядовому окрузі та платить зазначену у виборчій ординації суму річного безпосереднього податку, або посідає щодо постанови виборчої ординації виборче право відповідно сеймової курії того ж урядового округу на засадах своїх особистих предметів.

Стаття 17. Щоб бути вибраним до сеймової курії потрібно мати право для голосування, бути обивателем австрійським принаймні п'ять років від дня виборів та дотримуватись громадянських та політичних прав і мати вік 30 років.

Стаття 18. Особи, для майна яких створено конкурс, а також такі, які після проведення конкурсу, перебуваючи під слідством, не визнані винними, не можуть бути вибраними членами сеймової курії, а також не можуть залишатися й надалі членами (якщо вони є такими) курії, і, якщо навіть у час створення конкурсу були послами.

Стаття 19. Особи, визнані злочинцями, використання ними зиску, чи порушення публічної обіцянки, погрожування, або з будь-якого іншого приводу порушення закону в краю, позбавляються права протягом півроку брати участь у виборах.

Посли, що перебувають під слідством з приводу вчиненого злочину, погрожування чи порушення публічної обіцянки, не мають права брати участі у засіданнях курії, чи її комісії до того часу, поки судовим вироком не буде доказано їх провину. Такі послы втрачають право бути обраними на тривалий час.

Стаття 20. Членів сеймових курій вибирається на шість років.

Стаття 21. Члени сеймових курій отримують відшкодування затрачених коштів на дорогу і побут під час сесії. Покриття цього

відшкодування надходить з фінансового джерела урядового округу. Сума відшкодування визначається постановою крайової курії.

Стаття 22. Вибрані послы до сеймової курії не можуть приймати чужі інструкції, а своє право голосування вони можуть виконувати тільки особисто.

Стаття 23. Цісарю дозволяється щорічна присутність у сеймовій курії практично і зазвичай у листопаді на 4-денний термін. А також можна дозволяти кожній курії надзвичайну сесію для засвідчення певних найважливіших актів чи обговорення спеціальних пропозицій.

Стаття 24. Сеймова курія не може бути скликана одночасно з Сеймом державним.

Стаття 25. Сеймова курія Львівської урядової округи збирається у Львові, Станиславівська сеймова курія збирається у Станиславові, Краківська сеймова курія збирається у Кракові. Кожній курії законом дозволяється збиратися і в іншій місцевості урядової округи.

Стаття 26. Усі послы до однієї курії утворюють одне згромадження.

Стаття 27. Кожний посол має скласти присягу, вступаючи до сеймової курії, на вірність цісареві на державній конституції та крайовій конституції.

Стаття 28. Кожна сеймова курія має право обговорення виборчих актів новими членами, розподілення їх обов'язків на підставі закону крайової конституції та виборчої ординації про чинне виборче право і порядок проведення виборів.

Стаття 29. Кожна сеймова курія обирає свого президента найбільшою кількістю голосів, віце-президента більшістю голосів, вибір котрих є важливим протягом трьох років.

Стаття 30. Засідання сеймової курії відкрите; воно може бути й таємне, якщо цього вимагає президент, або п'ять її членів. Курія на вимогу присутніх засвідчує це.

Стаття 31. Курія може приймати прохання тільки від тих, у кого є доручення членів курії.

До курії депутація не допускається, їх не можуть приймати ні відділення, ні комісії.

Стаття 32. Для ухвалення постанов кожна курія забезпечує потрібний конституційний кворум присутніх послів, а для найважливіших ухвал — найбільша кількість голосів.

Стаття 33. Таємне голосування зазвичай не проводиться. Винятки щодо виборів чи засідань визначає метод регулювання. Державна виборча ординація визначає спосіб вибору послів до вищої палати державного Сейму.

Стаття 34. Намісник коронного краю, як й президент урядової округи і вислані при них комісарці мають право і обов'язок відвідувати зібрання сеймових курій та право голосу; у голосуваннях можуть брати участь відділення тільки в тому випадку, якщо вони є членами сейму.

Стаття 35. Постанови щодо способу залагодження справ у сеймових куріях здійснюються за правилами.

Якщо не вдається цього досягнути відповідно до крайових конституційних засад, то врегульовується відповідними розпорядженнями.

Стаття 36. Цісар підсумовує і закриває згромадження сеймових курій і може розпорядитися будь-коли розпустити окремі чи усі курії. Призначення нових виборів до сеймової курії у разі її розпуску відбувається за правилами, якими новообрана курія може бути дозволена на найближчі зібрання.

Стаття 37. Кожна сеймова курія може бути відстрочена на вісім днів. Для тривалішого відстрочення дії сеймової курії необхідне цісарське підтвердження. Без попереднього дозволу курія не може збиратися, а після її розпуску, закриття чи відстрочення не може залишатися згромаджена.

б) Крайове відділення

Стаття 38. Крайове відділення складається із 15 членів вибраних у загальній курії з її лона (середовища).

Кожна курія вибирає п'ять членів, і то в той спосіб, що одного члена вибирається з лона послів курій найвище оподаткованих,

одного члена вибирається із загальних привілейованих місцевостей, двох членів вибирає сільська послова гміна, а одного члена вибирає певна курія. Кожний такий вибір завершується найбільшою кількістю голосів.

Якщо не досягнеться найбільшої кількості голосів ні під час першої ні під час другої акції виборів, тоді застосовується спеціальний вибір між двома послами, котрі отримали найбільше голосів під час другої акції виборів. Це залежатиме від того, хто, у разі рівності голосів, має бути поданий у стислому повторному виборі.

Якщо голос, відданий за особу під час стислого голосування не буде якимось чином врахований, тоді комісія проводить спеціальне голосування методом витягування карток, що називається льос (жеребок).

Стаття 39. Для кожного голови відділення вибирається його заступник на підставі приписного параграфу сеймової постанови.

Якщо голова відділення помре, або якщо він мусить вийти зі складу відділення з приводу втрати виборності, чи зазнав на довгий час перешкоди для певної чинності у відділенні, і все це зайде в часі, в якому курія, котра його вибирала не збереться, то функцію голови виконує заступник до того часу, поки допоміжна курія не буде сформована і на своєму найближчому зібранні має право вибрати нового голову відділення.

Стаття 40. Члени крайового відділення зобов'язані проживати у Львові. Вони отримують річне відшкодування з фундації урядового округу, величина якого ухвалена постановою крайового статуту і вноситься до курії.

Стаття 41. Крайове відділення поділяється на три підряди, кожний член з котрих займає посади тої сеймової курії, з якої вони вийшли.

Стаття 42. Крайове відділення на час створення свого мандата вибирає представника зі свого осередку, а також відділення нижчої сфери вибирає представника для тих виборів, які відбуваються окремо у справах урядового округу.

У разі перешкоди зі сторони представника, його заступає найстарший член.

Стаття 43. Для прийняття та визнання рішення необхідна присутність принаймні десяти членів, по два яких мусять бути з кожного відділення.

Стаття 44. Члени крайового відділення залишаються в уряді доти, поки триває їх мандат послів сеймової курії.

У разі призначення звичайних виборів оновлюваних, чи необхідності розпуску та нових виборів послів до окремих, загальних чи усіх курій, чинними залишаються члени відділення крайового уряду.

Якщо члени відділення і заступники будуть знову обрані до курії, то можуть бути також поновлені за волею курії до відділення крайового.

в) Центральне відділення

Стаття 45. Центральне відділення складається із 33 членів і 15 членів крайового відділення, а також з кожної курії по 6 послів, вибраних при загальних куріях з їх осередку і залишаються при владі так довго, як довго чинні члени курії, котрі їх вибирали.

Вибори, що проходять без врахування вікового цензу та найвищої кількості голосів, результати їх доводяться до кожного посла особисто. Якщо не досягнеться такої кількості у двох наступних голосуваннях, тоді застосовуються стислі вибори, як у державних (ст. 39).

Стаття 46. Центральне відділення чинне за дозволом і волею цісаря.

Патент спонукає його до визначення пропозицій, обговорення яких відбуватиметься під час засідання сесії.

Стаття 47. Центральне відділення переводиться до Львова. Однак може розташовуватись у іншій місцевості коронного краю.

Стаття 48. Члени центрального відділення, не будучи одночасно членами крайового відділення, мають право домагатися на час засідання такого ж самого фінансування, яке є визначеним для членів загальних курій.

Стаття 49. Президента центрального відділення згромадження вибирає на три роки, не дивлячись на велику кількість голосів з власного осередку.

Якщо не вдається зібрати потрібну кількість голосів у двох наступних голосуваннях, то слід взяти вибір з числа щодо державного (ст. 39).

Стаття 50. Намісник коронного краю і призначені комісарці мають право і обов'язок брати участь у зібраннях центрального відділення; при цьому кожний раз можуть брати голос. У голосуваннях беруть участь тільки тоді, якщо є членами відділення.

Стаття 51. Засідання центрального відділення відбуваються явно, відкрито. Якщо президент або принаймні три члени вимагають таємного засідання, то відділення центральне засідає без слухачів, а результати потім засвідчуються.

Стаття 52. Для прийняття рішення у центральному відділенні потрібно принаймні дві третини його голосів, між якими має знаходитись принаймні шість з одинадцяти членів кожної курії.

Стаття 53. Рішення є прийняте тоді, коли голосування набрало більшість голосів присутніх.

Стаття 54. З розпуском курії свої мандати втрачають також члени центрального відділення.

Може бути дозвіл на повторні вибори до курії.

Розділ IV

СФЕРА ДІЇ КРАЙОВОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ

а) Курії і центральне відділення

Стаття 55. Кожна сеймова курія є органом урядового округу в межах сфери конституційної діяльності в усіх справах не наказними постановами державної влади, чи місцевогмінними або повітовими, а самоврядна.

Стаття 56. У справах обводів сеймова курія має право репрезентації їх на усій території урядового округу.

Стаття 57. Сеймові курії у крайовому законодавстві відносяться до одного спільного відділення.

Стаття 58. Право пропонування постанов у справах крайових належить цісарю і сеймовим куріям.

Стаття 59. Ухвала постанов сеймової курії підлягає санкції цісаря.

Крайові зобов'язуючі постанови, котрі не чітко захищені, коригуються у крайовій конституції чи державними постановами для усіх сеймових курій разом.

Якщо внесені поправки до таких постанов відхилені цісарем чи сеймовою курією, то не можуть бути поновлені на цій самій сесії.

Стаття 60. З огляду на ст.ст. 35, 36 державної конституції та в межах державних постанов до сеймової курії відносяться справи крайової культури, освіти, релігії, опіка над убогими, добродійні та гуманітарні справи, постанов примирення та залагодження рахунків у предметі доходів і видатків урядової округи, призначених тільки на крайові цілі, майно, що належить до урядової округи, транспорт, ремонт і будівництво доріг, водних та водопровідних каналів, забезпечення усім необхідним війська тощо.

Стаття 61. Господарські, фінансові та банківські справи урядової округи устанавлюються відповідно до постанови крайової, повідомляючи про усі доходи і видатки сеймової курії при президентові уряду.

Стаття 62. Доходи урядової округи надходять з оподаткування на цілі крайові, з використання кредиту із урядового майна, що належить до урядової округи.

Сеймова курія стежить за прихованими урядовими рахунками майна і доходів урядової округи.

Стаття 63. Усі рахунки з господарства і викази майнового стану та кредитних стосунків урядової округи прикладаються до сеймової курії щорічно. Для припинення регулювання процесами слід досягти додаткового визнання з боку сеймової курії.

Стаття 64. Сеймова курія виконує конституційне право репрезентації краю з наглядом за виконанням постанов крайових у той спосіб, якщо надійшло повідомлення про недотримання виконання крайових постанов, тоді вноситься скарга з цього приводу в цілому до намісника або міністерства.

Стаття 65. Для проведення передвиборчої кампанії на кошти урядової округи виконавча влада сеймової курії та спеціальна ви-

борча комісія використовують власні будівлі чи урядові, а також будівлі окремих мешканців.

Стаття 66. У справах державних, що стосуються урядової округи, сеймова курія має право на засідання та запит до державної виконавчої влади про потреби урядової позики і внесення своїх пропозицій намісникові.

Стаття 67. Предмети, що належать до виборів усіх сеймових курій, зазначені:

- а) володіння майном належить до цілого коронного краю;
- б) споживання засобів доходів і кредиту цілого коронного краю;
- в) заклади і будівлі, провадження урядування чи утримання для цілей виборів і з функціонерів цілого коронного краю;
- г) остаточні вибори мають встановлюватись у рамках крайової постанови щодо правил чинності сеймових курій центрального відділення;
- д) внесення змін при обговоренні до діючої конституції краю.

Стаття 68. Існуючий у Львові, закладений під гарантію галицьких станів, кредитний заклад визнається справою цілого коронного краю.

Для внесення змін і доповнень до діючого статуту буде видано окреме розпорядження.

Стаття 69. Контроль за доходами і видатками цілого коронного краю здійснює намісник у порозумінні з крайовим відділенням.

Усі доходи коронного краю розподіляються відповідно до квоти безпосередніх податків на три крайові урядові округи.

Стаття 70. Щодо внесків, згідно з конституцією для виборів усіх курій сеймових, береться до уваги узгодження ухвал усіх трьох курій з санкцією цісаря.

Стаття 71. Якщо виникає не погодження у цій справі якоїсь курії, то слід внести пропозиції до центрального відділення для їх розгляду.

Стаття 72. Діяльність центрального відділення обмежується щодо порад чи ухвал цих пропозицій, що представлені у ст. 72 у тих випадках, передбачених у ст.ст. 68, 69. Центральне відділен-

ня не має права пропонувати постанови у справах крайових, ні приймати чи представляти скарги, петиції, ані приймання чи висилання депутацій.

Стаття 73. Важливі ухвали центрального відділення отримують зиск санкцією цісаря, які мають чинність і значення для цілого коронного краю.

Стаття 74. Якщо сеймові курії чи центральне відділення ще не розпочали своєї діяльності, а необхідність видання нагальних непередбачених для цілого краю чи для загальних округів постанов щодо небезпечності у зволіканні, тоді цісар має право видавати потрібні тимчасові заурядження під відповідальність міністерства, але на найближчій сесії ці пропозиції розглядаються і приймаються рішення.

Стаття 75. У сферу діяльності центрального відділення входять наступні справи:

а) крайове відділення зобов'язане приготувати все необхідне для проведення сесії сеймових курій і центрального відділення, а також отримання усіх необхідних даних для крайової репрезентації і для підлеглих їй урядів і органів;

б) крайове відділення збирає і прикладає сеймовим куріям необхідні викази і висновки у предметі крайових справ;

в) має право прикладати правочинність тим сеймовим куріям, які ще не зібралися, а також право внесення та подання у справи крайові;

г) щодо важливих справ крайового уряду чи у випадках видання тимчасових крайових постанов крайове відділення має скласти свою опінію, якщо намісник до цього його закличе;

г) крайове відділення і уряд намагаються отримувати облік крайового майна та крайових доходів у тій мірі, у якій чинними приписами їм доведені і не залишилися наказовими органами, не призводячи до зміни стосунків;

д) крайове відділення наглядає над урядниками і слугами, які безпосередньо підлягають крайовій репрезентації і видає заурядження щодо їх дисциплінарного трактування, установа, суспендування, звільнення чи переведення у стан відпочинку за поняттям існуючих у тій мірі приписів;

е) до того часу, поки новий закон ще нечинний у сфері крайового відділення, права і обов'язки самоврядування виконують діючі функціонери.

Стаття 76. Усі законодавчі підзаконні правові акти належать до крайового відділення, оскільки йому не слугує право спільного відділення у справах крайових.

Стаття 77. Надається право передачі справ цілого коронного краю та справ сеймових курій до крайового відділення для здійснення законотворчої та контролюючої функцій.

Стаття 78. Виконання постанов та рішень крайового уряду в межах конституційної сфери діяння належить до виконавчої влади.

Стаття 79. Крайове відділення разом з сеймовими куріями працюють безпосередньо над розв'язанням спільних проблем.

Установчі та виконавчі органи залучаються до виконання рішень та постанов крайового відділення. Крайове відділення надсилає наміснику подання і пропозиції для презентації краю.

Стаття 80. Усі рішення, що виходять від цілого крайового відділення чи окремого його відділку, передаються намісникові. Намісник, проаналізувавши подання, надсилає на ті міста донесення до міністерства для пошуку шляхів виконання, передбачених 89 статтею Державної конституції.

Загальна постанова крайового статуту

Стаття 81. Внесення змін до крайової конституції вимагає їх обговорення усіма сеймовими куріями, а також центральним відділенням.

Ухвалення у предметі зміни конституції ст. 81 Конституції державної вимагає 3/4 частини усіх послів курій і згоди принаймні 2/3 частин усіх присутніх.

Ухвала центрального відділення щодо зміни конституції може бути прийнята з дозволу принаймні 17 членів, доповнивши до тих голосів, яких не вистачає для кворуму.

Розділ V

ВИБОРЧА КРАЙОВА ОРДИНАЦІЯ ДЛЯ КОРОЛІВСТВА ГАЛИЧИНИ І ЛЬОДОМЕРІЇ З КНЯЗІВСТВАМИ ОСВЕНЦІВСЬКИМ І ЗАТОРСЬКИМ ТА ВЕЛИКИМ КНЯЗІВСТВОМ КРАКІВСЬКИМ

I. ВИБОРЧІ ОКРУГИ

Стаття 1. Крайова репрезентація королівства Галичини і Льодомерії з князівствами Освенцівським і Заторським та Великим князівством краківським складається з трьох сеймових курій.

Стаття 2. Сеймова курія львівського урядового округу складається відповідно до ст. 12 конституції крайової з 50 майнових послів:

- а) з 11 послів групи найвищого оподаткування;
- б) з 11 послів групи нижчих міських майнових;
- в) з 28 послів інших гмін.

Стаття 3. Для виборів з класу найвищої оподаткованості намісник ділить львівський урядовий округ на три виборчі округи щодо кількості вписаних виборців у виборчі листи.

У двох виборчих округах по 4, а в одному виборчому окрузі трьох послів. Кожний такий виборчий округ має охоплювати два і більше політичних повітів.

Стаття 4. Для виборів міських послів у Львові створюють виборчі округи; у містах Броди, Перемишль, Дрогобич — по одному виборчому округу, у містах Ярослав і Любашів разом — один виборчий округ, Самбір і Стара Сіль — один виборчий округ, Стрий і Санок — один виборчий округ, Золочів, Бузьк і Жовква — один виборчий округ.

Кожний виборчий округ має вибрати одного посла. У Львові виборчі округи визначає намісник у порозумінні з владою гміни.

Стаття 5. Для виборів послів у сільських гмінах кожний з 19 політичних повітів львівського урядового округу створює один виборчий округ таким чином, щоб кількість населення тих повітів досягала кількості населення тих міст, котрі мають окреме виборче право. Серед них: перемишльський, самбірський, саноцький,

дрогобицький, стрийський, сокальський, львівський, золочівський, ходорівський мають вибирати по два послы, інші 10 повітів вибирають по одному послу до сеймових курій.

Стаття 6. Сеймова курія краківського урядового округу відповідно до ст. 13 Крайової конституції складається із 58 майнових послів:

- а) 14 послів з групи найвище оподаткованих;
- б) 9 послів міст нижчої майновості;
- в) 35 послів інших гмін.

Стаття 7. Намісник ділить краківський округ на три виборчі округи для виборів найвище оподаткованої категорії та відповідно до списку виборців у виборчих округах; у двох виборчих округах вибирається по п'ять, а в одному чотирьох послів.

Кожний такий виборчий округ має охоплювати два або більше політичних повітів.

Стаття 8. Для виборів міських послів місто Краків створює два виборчі округи; місто Тарнов і Пільзно разом створюють один виборчий округ; Вадовіце, Затор, Освенців і Мисленіца разом створюють один виборчий округ; Жешув і Лежайськ — один виборчий округ; Підбірці, Бохнія і Велічка — один виборчий округ; Ясло, Горліця, Б'єч і Красно разом — один виборчий округ; Новий Сонч, Старий Сонч і Новий Тарг створюють разом один виборчий округ.

Кожний виборчий округ має вибрати одного посла. Виборчі округи у місті Кракові визначає намісник у порозумінні з керівництвом гміни.

Стаття 9. Для виборів послів із сільських гмін кожний з 26 політичних повітів урядового округу створює один виборчий округ таким чином, щоб кількість населення 9 повітів досягала кількості населення тих міст, котрі мають окреме виборче право. Серед них: вадовіцький, кетський, бохненський, ново-сончський, тарновський, пільзнінський, кроснінський, жешувський і пшеворський вибирають по два послы, а інші 17 повітів по одному послу.

Стаття 10. Сеймова курія станиславівського урядового округу відповідно до ст. 14 крайової конституції складається із 42 майнових послів:

- а) 10 послів найвищого оподаткування;
- б) 8 послів міст нижчої майновості;
- в) 24 послів сільських гмін.

Стаття 11. Для виборів з категорії найвищого оподаткування станиславівського урядового округу намісник ділить на три виборчі округи, відповідно до кількості внесених виборців до виборчого списку.

У двох виборчих округах необхідно вибрати по три послы, а в одному виборчому округу чотирьох послів.

Стаття 12. Для виборів міських послів міст Станиславова, Тернополя, Коломиї утворюють у них по одному виборчому округу; Бучач, Тлумач — один виборчий округ; Городенка, Заліщики разом — один виборчий округ; Снятин, Кути, Косів разом — один виборчий округ; Калуш, Галич, Долина, Болехів разом — один виборчий округ.

Стаття 13. Для виборів послів із сільських гмін у кожному з 18 політичних повітів урядового округу створюється один виборчий округ таким чином, щоб кількість тих шести повітів, котрі мають окреме виборче право, досягала найвищої кількості населення. Серед них: скалатський, теребовлянський, борщівський, коломийський, городенківський, тисменицький вибирають по два послы, а інші 12 повітів вибирають по одному послу.

II. ВИБОРЧЕ ПРАВО

Стаття 14. Правові виборчі вимоги є загальними, тобто такі, якими користується кожний виборець, а також такі, які необхідні для виконання виборчого права в одній із трьох категорій, зазначених у ст.ст. 2, 6, 10 крайової конституції.

Стаття 15. У загальному виборче право має кожний, хто

- а) є громадянином (обивателем) австрійським;
- б) є повнолітній;
- в) повністю вживається з обивательськими і політичними правами;
- г) в урядовому окрузі сплачує певну річну квоту безпосереднього податку від домових чи земельних володінь, провадження ремесла, від духовного чи світського доходу, квота яких визначе-

на для членів міських гмін Львова і Кракова, принаймні 15 флоринів конвертованих монет, для членів міських гмін тих міст, котрі названі у статтях 4, 8, 12 і налічують понад тисячу душ людності, принаймні 10 флоринів конвертованої монети, а для членів інших гмін коронного краю — принаймні 5 флоринів конвертованих монет, або посідає у якійсь гміні урядового округу стосовно постанов гмінного статуту чи також спеціальних статутів гмін, чинне виборче право яких дозволяє без сплати безпосередніх податків, і з огляду на володіння своїми особистими предметами.

Стаття 16. Постанова вимагає, як виняток, для найнижчої виборчої ординації зібратися для врегулювання із застереженням старого минулого про те, що, якщо в якійсь гміні виборчих округів, зазначених у статтях 5, 9, 13 число членів гміни, що окреслені вимогами у попередніх статтях правового виборчого округу не дорівнює четвертій частині тих землевласників, котрі платять у гміні принаймні одну флорину 20 грошів конвертованих монет земельного податку, то тоді слід додати ту кількість правових доразувань землевласників, котрі платять податки у квотах найбільш наближених до 5 флоринів конвертованих монет, і це триватиме доти, поки не досягнеться окресленого вище стосунку; інакше з тими обмеженнями у жодному випадку не будуть допущені власники землі до виборчого права, сплачуючи менше ніж одну флорину 20 грошів конвертованих монет земельного податку.

Стаття 17. Той, хто має виборче право у найвищій податковій категорії, мусить володіти не тільки тими предметами, що зазначені у ст. 15 під пунктами: а), б), в), але й також платить у коронному краю безпосередні податки у річній квоті, рівнозначній тій, яка відповідно до ст. 42 державної конституції є вимогою Сейму державного, тобто 500 флоринів конвертованих монет.

Стаття 18. Загальні вимоги щодо виборчих прав в одній з двох інших категорій в одному з округів, зазначених у статтях 4, 5, 8, 9, 12, 13 мусить бути членом якоїсь гміни у тому ж округу. Допущений, користуючись виборчим правом, голосує в тому виборчому окрузі, до котрого належить гміна, членом якої він є, а якщо він є членом кількох гмін, то виконує виборче право в окрузі свого звичайного місця проживання.

Стаття 19. Квоти найвищого оподаткування у коронному краю і вибори міські чи сільські в урядовому окрузі, у різних безпосередніх податках чи від різних предметів, облікуються усі разом з метою визначення його виборчого права.

Стаття 20. Кожний виборець може виконати своє виборче право тільки в одному виборчому окрузі.

Той, хто найвище оподаткований, сплачує безпосередні податки у вищій ніж в одному урядовому окрузі квоті, той виконує своє виборче право у тому виборчому окрузі (ст. 3, 7, 11), у котрому має місце свого постійного проживання, або також, якщо нема такого місця проживання в урядовому окрузі, то в тому виборчому окрузі, в котрому сплачує найвищу квоту безпосередніх податків.

Хто є у правовому виборі найвище оподаткований, той не може голосувати в жодному виборчому окрузі в одному з двох інших виборчих категорій, хто має виборче право в одному з виборчих міських округів, зазначених у статтях 4, 8, 12, той не може голосувати у жодній сільській гміні.

III. ВИБОРЧІ ЛИСТИ

Стаття 21. Кожного, хто має право голосу у виборчому окрузі, вноситься до окремих списків.

Стаття 22. Виборчі списки найвище оподаткованих в урядовому окрузі складає президент урядового округу.

Осіб, що виконують загальні вимоги виборчого права (ст. 15) і сплачують найвищу квоту безпосередніх податків, заносять у виборчі списки у такій кількості, щоби на 6 тисяч мешканців припадав принаймні один обранець, і щоб кожний державний обиватель, дотримуючись загальних виборчих вимог, сплачуючи у тому коронному краю принаймні 500 ринських конвертованих монет безпосередніх податків, був трактований як найвищий оподаткований виборець.

Стаття 23. Якщо між найвищими оподаткованими знайдуться корпорації чи товариства, тоді треба замінити виборчий листок найвищого оподаткування тої особи, котра відповідно до існуючих статутних норм чи приписів того товариства має право реп-

резентувати її; якщо корпорація чи товариство має сплатити податки у кількох частинах коронного краю, тоді треба вписати її до виборчого листа того урядового округу, в котрому сплачується найвища податкова квота.

Виборче право поширюється й на фундації та чиновників, на духовних і публічних функціонерів та ін., від майна яких сплачується безпосередній податок у квоті, що вимагає виборче право у категорії найвищого оподаткування.

Стаття 24. Гміни не можуть виконувати виборче право у категорії найвищого оподаткування без правних заступників, хоча б навіть таких, які належать до уряду найвище оподаткованих контрибуентів у коронному краю.

Стаття 25. Виборчі листи для міст Львова, Кракова та Станиславова створюють їх начальники гмін спільно з урядовим комісаром, якого має замінити президент урядового округу.

Стаття 26. Листи для виборчих округів інших місцевостей, названих у статтях 4, 8, 12, а також для виборчих округів гмін сільських ст.ст. 5, 9, 13 складає староста, з допомогою податкових урядів та начальників гмін і двох членів гмінного відділення з метою у будь-який час представити пояснення чи спростування.

Стаття 27. На кожному виборчому листі має бути затверджене ім'я, прізвище, вік і місце проживання, а також повідомлення про наступну податкову квоту та особисті вимоги, від яких залежить його виборче право.

Стаття 28. Оскільки виборче право залежить від сплати певної податкової квоти, зауважується, що за виборцем залишається виборче право тільки того, хто у поточному податковому році і на час призначення виборів, не має податкового боргу.

Стаття 29. Виборчі листи найвищого податкового повідомлення президент урядового округу поміщає у крайові щоденники, призначені для публічного оголошення, підписує і передає їх кожному повітовому старостові.

Стаття 30. Складені відповідно до ст. 25 виборчі листи для Львова, Кракова та Станиславова зберігаються у бургомістрів тих же міст для загального зберігання.

Стаття 31. Виборчі листи інших місцевостей зазначені у ст.ст. 4, 8, 12 та виборчі листи гмін сільських заносяться до публічного списку і зберігаються у начальників тих же місцевостей і гмін, а головний лист виборів виборчого округу зберігається в урядовій канцелярії староства повітового.

Стаття 32. День розкриття виборчих листів сповіщається кожному виборчому округу разом з відповідним терміном рекламацийним.

Рекламацийний термін встановлює намісник; він не може тривати менше як три дні і не більше як 14 днів від дня його викладення.

Стаття 33. Рекламацию, винесену після встановленого терміну, слід вважати як запізнення; однак дозволено президентові урядового округу і одночасно намісникові заурядити з уряду спростування щодо виборчого листа, повертаючись аж до минулого виборчого терміну.

Стаття 34. Кожний має право вносити рекламации. Вносяться вони до того органу, який складав виборчі листи.

Про законність чи незаконність рекламации щодо внесення до виборчих списків осіб неправомірних чи віднесених до правомірних має з'ясувати намісник.

Якщо йдеться про виборчі листи найвище оподаткованих міст Львова, Кракова, Станиславова, то повітовий староста після виступу начальника гміни з постановою про триденний термін, спрямовує до урядового президента, і якщо йдеться про виборчі листи інших виборчих округів.

Стаття 35. Ратифіковані листи виборчі ревізуються зазвичай з початку кожного податкового року, а також при призначенні після чотирьох років наступних виборів.

Стаття 36. Якщо виборчі листи та внесення до них рекламаций завершені і розглянуті відповідно до нормативних актів, то тоді вони набувають легітимності для вручення виборчих карток виборцям, за якими вони мають право голосувати.

IV. ПРО ВИБИРАННЯ

Стаття 37. Для того, щоб бути вибраним у певній виборчій курії потрібно:

- а) мати щонайменше 30 років;
- б) бути австрійським громадянином не менше як п'ять років;
- в) дотримуватись громадянських та політичних прав;
- г) право вибирати надається громадянам відповідно до ст. 15, 16 конституції.

Стаття 38. Позбавлення права обрання у наступному:

- а) усім особам, котрим не вистачає якоїсь із вказаних вимог у статтях;
- б) особам, для майна яких створено конкурс і після конкурсного розгляду не визнане за невинне;
- в) особи, визнані винними у злочинах, у вимогах зиску чи за публічну образу, а також з приводу якоїсь іншої пригоди, чи порушення статуту позбавляються волі терміном на півроку.

Стаття 39. Той, хто є вибиральним чи визнаний за узгодженістю з постановою попередніх статей, може бути обраний послом до урядового виборчого округу різної категорії, хоча сам до нього не належить, а також у кожному виборчому окрузі, хоча сам у ньому не мешкає.

Стаття 40. Заступників для послів не вибирається.

V. ПРО ВИБОРЧІ МІСЦЯ

Стаття 41. Для загальних виборчих округів визначаються окремі виборчі місця для проведення голосування.

Стаття 42. Виборче місце для кожного округу у категорії найвище оподаткованих визначає намісник.

Стаття 43. Міста Львів, Краків, Станиславів, Броди, Тернопіль, Дрогобич, Перемишль і Коломия вибори послів проводять у тих же міських гмінах. В інших міських виборчих округах, у яких два чи більше міст разом вибирають одного посла, вибори проводять у тому місті, яке найперше було занесене до списку певного виборчого округу (ст.ст. 4, 8, 12). Намісник однак має виняткове право визначення іншого міста, яке належить до того ж виборчого округу.

Стаття 44. Для виборів з інших гмін (ст.ст. 5, 9, 13) місце визначається зазвичай у кожному політичному повітовому старостві. Однак намісник має виняткове право змінювати місце виборів у розрізі політичного повіту.

VI. ПРО ВИБОРЧІ КОМІСІЇ

Стаття 45. Для керівництва виборчим процесом створюється окрема виборча комісія.

Стаття 46. Виборча комісія для кожного найвище оподаткованого округу складається при наміснику з майнового урядового комісара і 4 членів, призначених намісником з категорії найвище оподаткованих виборців.

Стаття 47. Для кожного іменованого у статтях 4, 5, 8, 9, 12, 13 виборчих округів створюється виборча комісія.

Кожна виборча комісія у Львові, Кракові і Станиславові складається з бургомистра або його заступника, з двох членів гмінної ради і двох інших правових особистостей тих міст, а також представників від президента, тобто урядового комісара.

Стаття 48. Для виборів в інших виборчих округах міських і сільських гмін комісія складається з комісара урядового, чотирьох членів, вибраних у повітовому старостві з начальників або радників гмінних, які належать до виборчого округу; секретаря визначає комісія зі свого осередку.

Для розгляду і ухвалення рішень виборчої комісії потрібна більшість голосів.

Стаття 49. Урядові комісари, внесені до виборчих комісій, не мають грава втручатися до голосування, ані при обговоренні кандидатур, чи відряджування від них та пропонування певних осіб, чи в якийсь інший спосіб; під час виборчого процесу мають бути застереження, дотримання спокою і порядку та виконання статутних правил щодо проведення виборів.

Стаття 50. Члени виборчої комісії мають втримуватися від будь-якого впливу на подання загальноправових голосів для виборів.

VII. ПРИЗНАЧЕННЯ ВИБОРІВ

Стаття 51. Намісник сповіщає про вибори у виборчому окрузі за вісім днів до їх початку.

Стаття 52. Оголошення виборів має вміщувати в собі призначення дня виборів, годину початку та час тривання виборчої чинності, місце, в якому має відбуватися голосування. Виборчі легітимні картки (ст. 36) мають бути вручені виборцям не пізніше як за два дні до початку виборів.

Стаття 53. Призначення повсюдних виборів до сеймових курій мають відбуватися у той спосіб, що найперше повинні бути вибрані послы із сільських гмін, наступні послы з курій найвище оподаткованих; вибори кожної виборчої категорії відбуваються в один і той же день у цілому урядовому окрузі.

VIII. ЧИННІСТЬ ВИБОРЧА

а) Загальна постанова

Стаття 54. У день виборів у визначеній годині розпочинається виборча чинність без огляду на кількість передбачених виборців уконституйованих виборчою комісією, яка має виборчі листи і приготовлені списки для голосування.

Стаття 55. Окрім виборчої комісії, урядового комісара і уповноважених для виборів забороняється будь-кому іншому бути присутніми у приміщенні, у якому відбуваються вибори.

Виборці, що запізнилися на час голосування, можуть звернутися до комісії за дозволом і проголосувати ще до закінчення голосування.

Стаття 56. Якщо хтось перед початком голосування виступаючи заперечує чи дорікає проти правової особи, яка знаходиться у виборчому списку і стверджує, що саме це є від початку формування листів, то виборча комісія, розглядаючи ці списки, не дозволяє виправлення.

Стаття 57. Чинні виборчі комісії зобов'язані нагадувати виборцям про вимоги здатності виборів відповідно до ст.ст. 37, 38, 39 виборчої ординації, пояснити їм поведінку під час голосування та підрахунку голосів, а також нагадати, щоб вони віддавали свої

голоси у вільному переконанні без усяких самолюбних політичних поглядів, сумління за найпожиточніше суспільне добро.

Стаття 58. Саме голосування розпочинається з того, що члени виборчої комісії самі віддають свої голоси. Один із членів виборчої комісії закликає виборців до голосування у тому порядку, в якому вони записані у виборчому листі.

Виборці, присутні у виборчій громаді, відшукавши свої прізвища у виборчому листку, голосують після прочитання цілого виборчого списку.

Стаття 59. Кожний голосуючий виступає зазвичай особисто перед столом, який стоїть між виборчою комісією і виборчою громадою, віддавши свою картку легітимності, доносливим і виразним голосом оголошує ту особу, котра стосовно його побажання має залишитися послом, зазначає це докладно і ствердно.

Якщо на один виборчий округ припадає два чи більше послів, виборець має залишити ті прізвища послів, кількість яких має бути вибрана.

Стаття 60. Як виняток, участь у виборах мають право брати громадяни, котрі позбавлені мови (німі); вони подають письмові виборчі картки, котрі голосно зачитує один із членів комісії.

Стаття 61. Якщо під час голосування виявиться сумнів щодо ідентичності виборчої особи, яка занесена в картку легітимності, тоді виборча комісія, розглядаючи цей факт, визначає як порушення виборчої ординації.

Стаття 62. Кожне одне голосування і кожна виборча картка, яка надає право письмового голосування, до рубрики подвійного голосування заноситься прізвище виборця.

Стаття 63. Голоси віддані при якійсь певній умові чи підрахунку вважаються недійсними.

Статтям 64. Про дійсність або недійсність загальних голосів розглядається у тих міських виборчих комісіях з виключенням рекурсу.

Стаття 65. Якщо виникає якась перешкода, що заважає розпочати, продовжити чи закінчити голосування у будь-якій місцевості,

то виборча комісія за дозволом урядового комісара переносить вибори на наступний день, а комісар доповідає про це повітовому старості або президентові уряду. Про ці зміни доводять виборцям за місцем проживання.

Стаття 66. Якщо у тих місцях, у яких виборці проголосували, а для частини виборців змінювався день виборів і вони не проголосували і не зголосилися, то виборча комісія і урядовий комісар оголошують про закінчення виборів.

Виборча комісія і урядовий комісар підписують два примірники списків виборців.

Стаття 67. Після закінчення голосування виборча комісія проводить підрахунок голосів, якщо виявиться, що потрібна кількість послів є правдиво вибрана, тоді складається протокол виборчої чинності, який підписують члени виборчої комісії та урядовий комісар. Протокол скріплюється печаткою, до нього долучаються списки голосування і листи підрахунку голосів, запаковується з написом, що позначає його частину та передається урядовому комісарові.

Стаття 68. У разі рівності голосів у будь-яких випадках вирішення проходить методом жеребкування з участю голови виборчої комісії.

Стаття 69. Після закінчення підрахунку голосів голова комісії сповіщає про результати, стверджуючи, що вибори відбулися.

б) Загальна постанова

1. Для виборів найвище оподаткованої категорії

Стаття 70. Послів з найвище оподаткованих округів урядового виборчого округу вибирають згромаджені виборці таким чином, що із кожного голосуючого вибирається стільки осіб, скільки виборчий округ має вибрати послів.

Стаття 71. Для дійсного вибору необхідна найвища кількість відданих голосів.

Якщо під час голосування не отримано потрібної кількості голосів, то тоді виборча комісія тих округів призначає друге голосування, а якщо у другому голосуванні не отримана відповідна кількість голосів, то наступне голосування відбувається стисло.

Стаття 72. При стислому голосуванні виборці мають обмежитись тільки до тих осіб, котрі під час другого голосування отримали найбільшу кількість голосів.

У разі рівності голосів розглядається питання жеребкування (льос) про те, хто має брати участь у третьому голосуванні. Підрахунок осіб, котрі мають прийти на стислі вибори, їх повинно становити у два рази більше, ніж тих послів, котрих ще мають вибирати.

Кожний голос, відданий під час третього голосування за особу, яку вибирали стислими виборами, не є важним.

У разі рівності голосів при стислому голосуванні, результати отримуються жеребкуванням.

2. Для виборів у містах

Стаття 73. Кожний виборець по загальних міських виборчих округах віддає свій голос за того, хто має стати послом.

Для обрання потрібна найбільша кількість голосів. Кожний, хто проголосував, викликається до виборчої дільниці знову (дещо пізніше після голосування) стосовно стислішого вибору у разі, якщо при перших двох голосуваннях не досягнуто потрібних результатів.

Таке рішення приймається на підставі постанови попередньої статті.

3. Для виборів у інших гмінах

Стаття 74. У виборчих округах сільських гмін виборців має бути стільки, скільки послів повинен вибрати виборчий округ.

Вибори вважаються дійсними тоді, коли проголосувала одна третя голосуючих.

Якщо не досягнуто такої кількості голосів за першим голосуванням, то слід провести у тих місцях стисліші вибори, до яких залучити особу, яка у першому голосуванні отримала найбільшу кількість голосів і трикратну кількість голосів при підрахунку наступних повторних виборів.

Приписи до ст. 72 зобов'язують до проведення стислішого голосування.

Розділ IX

ПРО ПРИЙНЯТТЯ ВИБОРІВ

Стаття 75. Після закінчення підрахунку голосів виборча комісія зобов'язана повідомити вибраного про dokonаний вибір, закликаючи його засвідчити у призначений час щодо прийняття чи не прийняття вибору.

Стаття 76. Кожний має право не прийняти вибору.

Стаття 77. Якщо свідчення вибраного складене ще в день голосування про це прийняття вибору, то виборча комісія у повному складі засідає по виборчому протоколу і призначає для тих місць нові вибори.

Стаття 78. Обраний складає своє засвідчення протягом 14 днів від дня вручення йому виборчою комісією повідомлення про його обрання і надсилає президенту чи наміснику.

Нехтування засвідчення вважається однаково як прийняття вибору з протестом чи застереженням за відмову.

Стаття 79. Якщо хтось стане обраним у кількох виборчих округах, він зобов'язаний відповідно до приписів ст.ст. 77, 78 повідомити з котрого округу він приймає вибір.

Якщо хтось прийняв вибір з одного округу, в той час не може прийняти вибору з другого округу навіть тоді, коли про вибори з другого округу він дещо пізніше довідався.

Якщо хтось вибраний двічі чи багаторазово, приймає вибір не засвідчивши однак з котрого округу, то прийняття має значення щодо округу, в котрому він отримав найбільше голосів.

У разі рівності голосів слід зажадати від обраних виразного засвідчення.

Стаття 80. У разі прийняття засвідчення вибору, вибраний має в той же час вказати число, що не є ноторальним і посідає також вимоги вибиральності (ст. 37).

Стаття 81. Якщо намісник має доводи про виключення вибраних із виборчого процесу, то відповідно до ст. 38, він має в той же час прислати виборчий акт до сеймової курії без виставлення виборчого сертифіката і доводити дорікання.

Стаття 82. Особи, знаходячись під слідством з приводу злочину або з приводу вимог зиску чи публічного порушення звичаю та громадської поведінки до того часу, поки судове заключення не винесе призмцію щодо відповідальності за ст. 38 про виборче право до курій.

Розділ X

ПРО ВИТЯГИ З ВИБОРІВ ТА ЇХ АНАЛІЗ

Стаття 83. Вибраному послові до сеймової курії намісник вручає виборчий сертифікат, який надає право брати активну участь у засіданнях та голосуваннях.

Участь посла у курії триває так довго, поки він не одержить посади урядовця. Як тільки це сталося, посол зрікається сертифіката.

Стаття 84. Сеймова курія, обговорюючи результати виборів, особливу увагу звертає на дотримання існуючих норм чинного конституційного права та виборчої ординації.

Правові виборчі акти служать підставою для аналізу та прийняття ухвал.

Стаття 85. Виборчі акти складаються з протоколу, списків виборців та листа підрахунку голосів, котрі виборчі урядові комісари надсилають президентам урядовим, а президенти — намісникові зі своїми справами про правильне чи неправильне проведення виборів, про можливі рекламації та протести щодо послів, а також свідчення про злочини та висловлювання проти вибраної особи.

Стаття 86. Рекламації і протести під час виборів та поступування слід вносити протягом 8 днів після утворення сеймової курії; при недотриманні цього терміну справи не розглядаються.

Поступування сеймової курії при аналізі виборів окреслює її відповідальність.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
АВСТРІЙСЬКА ДЕРЖАВНА КОНСТИТУЦІЯ, СХВАЛЕНА 13 СІЧНЯ 1849 РОКУ КОНСТИТУЦІЙНОЮ КОМІСІЄЮ СЕЙМУ, ОТРИМАЛА НАЗВУ КРОМЕРИСЬКА	
Розділ I. Загальні засади	5
Розділ II. Засадничі права громадян	5
Розділ III. Влада урядова в загальному	10
1. Центральна державна влада	10
А. Цісар	10
Б. Державні міністри	12
В. Сейм державний	13
а) Народна палата	15
б) Палата крайова	16
2. Крайова урядова влада	16
а) Адміністрація краю	16
б) Сейми	17
В. Сейми обводів та гмін	19
Розділ IV. Влада судова	21
Розділ V. Урядники державні	22
Розділ VI. Фінанси	22
Розділ VII. Збройні сили	23
Розділ VIII. Загальні постанови	23
Розділ IX. Ревізія Конституції	24
ЦІСАРСЬКИЙ УКАЗ ВІД 4 БЕРЕЗНЯ 1849 р. № 150 ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ ОЛОМУНЕЦЬКОЇ КОНСТИТУЦІЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ДЕРЖАВИ	
Розділ I. Про державу	26
Розділ II. Про цісаря	27
Розділ III. Про громадянство державне	28
Розділ IV. Про гміни	29
Розділ V. Про справи крайові	30
Розділ VI. Про справи державні	30

Розділ VII. Про владу законодавчу	31
Розділ VIII. Про Сейм державний	31
Розділ IX. Про конституції крайові і сейми крайові	35
Розділ X. Про владу виконавчу	37
Розділ XI. Про раду державну	38
Розділ XII. Про владу судову	39
Розділ XIII. Про трибунал державний	40
Розділ XIV. Про державне господарство	40
Розділ XV. Про збройні сили	41
Розділ XVI. Постанови загальні	41
ЗАКОН ПРО ПРАВА ПОЛІТИЧНІ	43
СПІЛЬНА АВСТРО-УГОРСЬКА КОНСТИТУЦІЯ	46
ГАЛИЦЬКІ КОНСТИТУЦІЇ	53
Розділ I. Про край	53
Розділ II. Загальна крайова репрезентація	54
Розділ III. Склад крайової репрезентації	55
Розділ IV. Сфера дії крайової репрезентації	61
Розділ V. Виборча крайова ординація для королівства Галичини і Льодомерії з князівствами Освенцівським і Заторським та Великим князівством краківським	66
I. Виборчі округи	66
II. Виборче право	68
III. Виборчі листи	70
IV. Про вибирання	73
V. Про виборчі місця	73
VI. Про виборчі комісії	74
VII. Призначення виборів	75
VIII. Чинність виборча	75
Розділ IX. Про прийняття виборів	79
Розділ X. Про витяги з виборів та їх аналіз	80

Роман Петрів

Наступні видання

Галичина у складі Австрійської держави.
Її правове становище
(70-і р. XVIII—70-і р. XIX ст.ст.).

Коментар до загального і приватного права
Австрії і Галичини.

Нарис історії української національної публіцистики
(XVIII—перша половина XX ст.ст.).

Роман ПЕТРІВ

**АВСТРІЙСЬКІ, АВСТРО-УГОРСЬКІ
І ГАЛИЦЬКІ КОНСТИТУЦІЇ
(кінець XVIII—XIX ст.ст.)**

Переклад з німецької і польської мов

Верстка *Ярослави Король*
Дизайн обкладинки *Мар'яни Аронець*
Коректор *Ірина Гринів*

Підписано до друку 09.09.2005. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Таймс». Умовн. друк арк. 4,88.

Петрів Р.
П 30 Австрійські, Австро-Угорські і Галицькі конституції (кінець XVIII—
XIX ст.ст.). — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2005. — 84 с.
ISBN 966-8090-79-9

ББК 63.3 (4УКР) 41